

МЕДИЧНА КАДЕМІЯ

№ 21 (590)
ГАЗЕТА ЗАСНОВАНА 1997 РОКУ
11 листопада 2023 року

ДОБРА СПРАВА

СТУДЕНТИ: ПОГЛЯД ЗБЛИЗЬКА

У ТНМУ ТРИВАЄ АКЦІЯ «МІЛЬЙОН ДЕРЕВ ПАМ'ЯТІ ТА ЖИТТЯ»

Триває озеленення території Тернопільського національного медичного університету ім. Івана Горбачевського в рамках акції «Мільйон дерев пам'яті та життя». Цього разу тюльпанове дерево, модрину, кущі вейгели, а також лаванду й троянди посадили поблизу центрального фасаду та у внутрішньому дворіку морфологічного корпусу вишу.

Акція також передбачає збір коштів на придбання 1000 дронів для наших захисників.

Нагадаємо, що 20 квітня цього року посадили у внутрішньому дворіку адміністративного корпусу ТНМУ сакуру, магнолію, гортензію та виноград «Вічі». Подія

відбулася у межах акції «Мільйон дерев пам'яті та життя». До заходу активно долучилися студенти різних курсів медичного факультету.

Почесний консул Угорщини в Тернополі Тетяна Чубак і водночас регіональний представник добродійної організації «Благодійний фонд «Озеленення України» цього року уклала з ректором Тернопільського національного медичного університету, професором Михайлом Кордою меморандум про співпра-

цю в реалізації глобальної екоініціативи «Greening of the Planet» («Озеленення планети»).

Співпраця в рамках меморандуму передбачає привертання уваги до проблем екології, відновлення екосистеми країни, формування позитивного іміджу України у світі за допомогою колективної історії успіху українців.

Яніна ЧАЙКІВСЬКА,
Світлини Миколи ВАСИЛЕЧКА

Іван КРУПНИЦЬКИЙ – студент п'ятого курсу медичного факультету.

Стор. 5

У НОМЕРІ

Стор. 3-4

«НАДЗВИЧАЙНИЙ КОЛЕКТИВ, ЯКИЙ МАЄ БЕЗЦІННИ НАПРАЦЮВАННЯ, ДОСВІД»

Для факультету іноземних студентів ТНМУ листопад – особливий місяць. Так, у нашому університеті іноземні студенти навчаються вже 26 років, з вересня 1997-го. Та офіційний день народження факультету іноземних студентів – 15 листопада 2006 року, саме цією датою підписаний наказ про його створення.

Стор. 6-7

ДОЦЕНТ ІГОР БОЙМИСТРУК: «ДЛЯ МЕНЕ УСПІХ – ЦЕ ТОЧНО НЕ ГРОШІ Й НЕ СЛАВА, РАДШЕ – УСВІДОМЛЕННЯ ТОГО, ЩО ЧОГОСЬ ДОСЯГНУВ»

Доцент кафедри анатомії людини ТНМУ Ігор Боймиструк зауважує, що, незважаючи на сучасні інноваційні методи викладання, нові підходи в навчанні студентів, дуже важливою є постать викладача, який має стати взірцем для студентства.

ПРО МЕДСЕСТРИНСТВО В УМОВАХ КОНФЛІКТІВ І КАТАСТРОФ ЙШЛОСЯ НА МІЖНАРОДНІЙ КОНФЕРЕНЦІЇ

У ТНМУ відбулася II Медсестринська міжнародна наукова конференція «Медсестринство в умовах конфліктів і катастроф». Захід організували спільно з Академією прикладних наук Мазовії (м. Седльце, Польща), Українським центром ресурсів і розвитку та Університетом Мак'юена (м. Едмонтон, Канада).

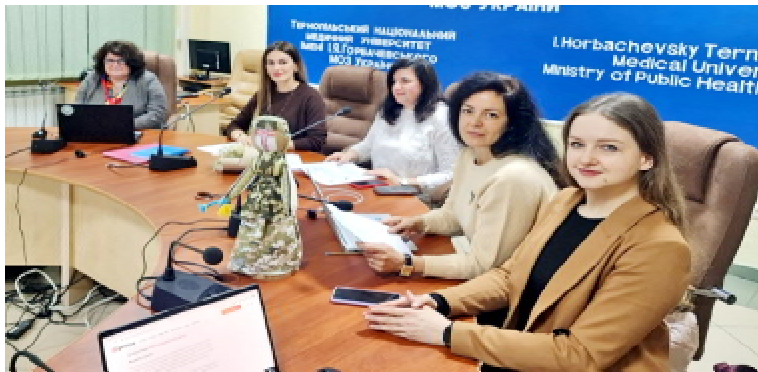
Враховуючи режим воєнного стану, який запроваджено в Україні, та з метою забезпечення максимальної безпеки учасників, конференцію провели в

розповіді про стан і проблеми медсестер в Україні під час війни.

На конференції йшлося про вплив військових конфліктів і катастроф на здоров'я з точки зору медсестер. Обговорили й етичні дилеми в кризових ситуаціях з погляду професійної діяльності медичних сестер. Порували також тему догляду за емігрантами, людьми з обмеженими можливостями та маргіналізованими групами.

Упродовж конференції відбулися три секційних засідання, на яких науковці представили низку доповідей.

Ольга Зарудна, доцентка кафедри вищої медсестринської

онлайн-режимі. Транслявали захід на каналі YouTube, що дозволило значно розширити аудиторію слухачів, адже до її роботи могли долучитися учасники з усіх куточків світу.

На урочистому відкритті зі вступним вітальним словом виступили: Михайло Корда, ректор Тернопільського національного медичного університету імені Івана Горбачевського, д-р Боже-

освіти, догляду за хворими та клінічної імунології ТНМУ, разом з доценткою кафедри теорії і практики перекладу Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка Мар'яною Караневич представили якісний аналіз роботи військових медиків.

Світлана Даньчак, директорка ННІ медсестринства нашого

на Пехович, ректорка Академії прикладних наук Мазовії (м. Седльце, Польща), д-р Елізабет Берджесс-Пінто, керівниця кафедри міжнародних досліджень здоров'я, доцентка кафедри медсестринства Університету Мак'юена.

Катерина Балабанова, директорка державної установи «Центр розвитку медсестринства Міністерства охорони здоров'я України», виступила з відеозверненням на тему «Голос медсестер України», в якому

університету, доповіла про рівень тривожності у студентів-медичних сестер в умовах воєнного часу та механізми її регуляції.

Польські та канадські доповідачі висвітлювали проблеми організації надання медичної допомоги мігрантам, людям з обмеженими можливостями, маргінальним верствам населення та особливості роботи під час пандемії COVID-19.

Інформацію надав ННІ медсестринства ТНМУ

РОЗПОВІДАЛИ СТУДЕНТАМ, ЯК РОЗПОЧАТИ НАУКОВУ РОБОТУ

У центрі уваги студентів Тернопільського національного медичного університету був освітній захід, який приніс багато корисних знань і натхнення. Наукове товариство студентів організувало воркшоп під назвою «Як почати наукову роботу», під час якого юнаки та дівчата могли поглибити власні знання щодо наукової діяльності та отримати важливі поради.

Доповідачі цього заходу розкрили різні аспекти наукової ро-

боти. Тетяна Подільська поділилася важливими рекомендаціями, зокрема, як уникнути академічної недоброчесності, плагіату та як правильно структурувати тези й статті. Вона також розповіла про статистичні відмінності та показала, де можна публікувати наукові доробки. Вікторія Мірошник зосередила увагу аудиторії на понятті науково-дослідницької роботи студента та розповіла про схему написання наукових робіт.

Марта-Вікторія Залещук поділилася цінними порадами щодо пошуку наукового керівника та розкрила поняття «піраміда доказовості». Наголосила також на важливості пошуку на-

укових джерел у медичних базах і журналах, а також пояснила стилі цитування та їх роль у науковій роботі.

На завершення Марія Семейрез презентувала стипендіальну програму для талановитої молоді від приватного фонду Віктора Пінчука «Завтра. UA». Це допомогло студентам дізнатися про додаткову фінансову підтримку для наукової роботи.

Цей захід виявився джерелом інформації та натхнення для студентів. Наукове товариство студентів ТНМУ продовжує допомагати молодим вченим на шляху до наукового успіху.

Інформацію надало Наукове товариство студентів ТНМУ

ВЕДУТЬ ПРОСВІТНИЦЬКІ КАМΠΑНІЇ ПРОТИ ЕЛЕКТРОННИХ ЦИГАРОК І ТАТУЮВАНЬ

За ініціативи доцентки Роксолани Боднар студенти шостого курсу Андрій Кондратишин і Мар'яна Решітнік провели курс лекцій на тему «Електронні цигарки: негативний вплив на здоров'я молоді» для учнів 6-х класів Тернопільської спеціалізованої школи №3.

Цей інформаційний захід мав на меті підвищити рівень обізнаності учнів щодо впливу електронних цигарок і розвинути навички прийняття розважливих рішень стосовно власного здоров'я.

Під час доповіді учні були озайомлені з наслідками вжи-

вання нікотину на фізичний та психічний стан організму, а також були розглянуті маркетингові стратегії, які використовують тютюнові компанії для привертання молоді до вживання електронних цигарок.

Тим часом у гонитві за трендами та намаганні привернути до себе увагу оточення сучасні підлітки необдуманно роблять певні маніпуляції зі своїм тілом, а саме тату, пірсинг. Через необізнаність і поспішність у прийнятті рішень вони ризикують підчепити різні інфекції. Задля застереження молодого покоління від необдуманих кроків в Рівненському ліцеї з ініціативи студентки медичного факультету ТНМУ Дарини Юзюк прочитано лекцію для учнів дев'ятого

класу на тему «Тату: плюси та мінуси». Основною метою заходу було ознайомити дев'ятикласників з медичними аспектами впливу татуювань на організм людини, а також з ризиками виникнення ускладнень після процедури набиття малюнка.

Ліцеїсти активно долучилися до обговорення питання, визначили плюси та мінуси нанесення татуювань. Дев'ятикласники дійшли висновку, що за красою, упевненістю, підвищеною самооцінкою ховаються захворювання, несприйняття та осуд інших, біль, бажання видалити малюнок. Тому відповідальність за вибір робити чи ні татуювання на власному тілі лежить безпосередньо на них самих.

Пресслужба ТНМУ

ОГОЛОШЕННЯ

ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І.Я. ГОРБАЧЕВСЬКОГО МІНІСТЕРСТВА ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ ОГОЛОШУЄ КОНКУРС НА ЗАМІЩЕННЯ ПОСАД:

НА МЕДИЧНОМУ ФАКУЛЬТЕТІ:
– завідувача кафедри патологічної фізіології – 1 посада;
– завідувача кафедри патологічної анатомії із секційним курсом та судовою медициною – 1 посада.

Вимоги до претендентів: повинен мати науковий ступінь кандидата наук (доктора філософії) чи доктора наук, та/або вчене звання доцента чи про-

фесора відповідно до профілю кафедри;

стаж науково-педагогічної роботи не менше 5 (п'яти) років.
– доцента закладу вищої освіти кафедри екстреної та симуляційної медицини – 1 посада.

Вимоги до претендентів: повинен мати науковий ступінь кандидата наук (доктора філософії) чи доктора наук або вчене звання доцента чи старшого дослідника (старшого наукового співробітника);

стаж науково-педагогічної роботи не менше 4 (чотирьох) років.

– доцента закладу вищої освіти кафедри онкології, променевої діагностики і терапії та радіаційної медицини – 1 посада.

Вимоги до претендентів: повинен мати науковий ступінь кандидата наук (доктора філософії) чи доктора наук або вчене звання доцента чи старшого

дослідника (старшого наукового співробітника);

стаж науково-педагогічної роботи не менше 4 (чотирьох) років; кваліфікаційну лікарську категорію за спеціальністю, що відповідає профілю клініки.

– асистента кафедри оперативної хірургії та клінічної анатомії – 1 посада;

– асистента кафедри медичної біології – 3 посада;

– асистента кафедри фізіології з основами біоетики та біобезпеки – 1 посада.

Вимоги до претендентів: повинен мати науковий ступінь кандидата наук (доктора філософії) чи доктора наук; стаж науково-педагогічної роботи не вимагається.

Термін подачі документів – один місяць з дня оголошення.

Звертатися:
46001, м. Тернопіль, майдан Волі, 1, відділ кадрів, тел. 52-14-64.

«НАДЗВИЧАЙНИЙ КОЛЕКТИВ, ЯКИЙ МАЄ БЕЗЦІННІ НАПРАЦЮВАННЯ, ДОСВІД»

15 ЛИСТОПАДА 2006 РОКУ В ТНМУ СТВОРИЛИ ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ

Для факультету іноземних студентів ТНМУ листопад – особливий місяць. Так, у Тернопільському національному медичному університеті ім. Івана Горбачевського іноземні студенти навчаються вже 26 років, з вересня 1997-го. Та офіційний день народження факультету іноземних студентів – 15 листопада 2006 року, саме цією датою підписаний наказ про його створення. Описуючи історію факультету, традиційно ставимо риси між віхами його становлення. За кожною такою рисою ховаються надзвичайні зусилля й багато самовідданої праці, спрямованих на розвиток рідного факультету.

Отож, почалося все далекого 1997 року з ініціативи ректора Леоніда Ковальчука. На навчання до нашого університету прийняли п'ятеро іноземних студентів: четверо – з арабських країн та одного – з Казахстану. Координувала їх перебування та навчання інспекторка Людмила Андріївна Посполітак, яка працювала в деканаті медичного факультету. Опікуватися іноземними студентами доручили на той час доценту кафедри онкології Ігорю Йосифовичу Галайчуку, який з вересня 1997 р. до жовтня 1998 р. був заступником

Колектив факультету 2023 року. (Сидять зліва направо): Людмила ГРИБІНСЬКА, Ірина КІНДРАТ, Марія МАРУЩАК, Оксана ЛЕБІДЬ, Ярослава АНДРЕЙЧУК. (Стоять зліва направо): Надія ХАЩЕВСЬКА, Наталія ШЕКЕРА, Антон ГАНТИМУРОВ, Ірина ЗАРЕМБА, Роксолана БОДНАР, Михайло ФУРДЕЛА, Наталія САНИЦЬКА, Ірина МУЗИЧКА

культету. До створення самостійного факультету іноземних студентів залишалося ще вісім років.

1998-1999 рр. у закладі навчалися вже 53 іноземних студенти з дев'яти країн. 1999 року на урочистому засіданні вченої ради першим 15 іноземцем вручили дипломи ТНМУ. Впродовж наступних років була організована активна співпраця щодо набору на навчання студентів з Індії, Малайзії, Пакистану, Польщі та інших країн.

З квітня 2003 р. до травня 2005 р. роботою з іноземними студентами опікувався проректор з міжнародних зв'язків, професор кафедри мікробіології, вірусології та імунології Сергій Іванович Климок. З лютого 2005 р. деканат очолює асистент кафедри патологічної анатомії Петро Сельський. Петро Романович, власне, й став деканом факультету іноземних студентів, який у зв'язку із значним збільшенням кількості іноземних студентів створили за наказом ректора 15 листопада 2006 року. З серпня 2007 р. до квітня 2015-го факультет іноземних студентів очолює професор Михайло Михайлович Корда. З квітня 2015 року, коли Михайла Михайловича обрали ректором ТНМУ, деканом факультету знову став Петро Сельський. Факультет складався з підготовчого відділення, навчально-наукового інституту медсестринства

та п'яти кафедр, окрім яких іноземні студенти навчаються й на інших кафедрах університету, що належать до медичного, стоматологічного та фармацевтичного факультетів.

Старша інспекторка Наталія Іванівна Саницька стояла у витоків створення факультету, вона почала працювати тут з 2005-ого. У чому полягала складність її роботи? «Все було складно. Наш університет дбав про те, щоб якомога більше викладачів ставали англомовними, адже перших студентів навчали російською. Викладати англійською медицину на той час у Тернополі – це був справжній виклик, з яким ми успішно впоралися».

Англомовне навчання почалося 2004 року для кількох груп. Поступово воно розвивалося – й ось через п'ять років, 2009-ого, в університет вступили 200 цілковито англомовних індусів і малайзійців. Нині ж на факультеті всі студенти навчаються англійською мовою. Для цього насправді проведена величезна робота!

Із середини 2000-их років також активно діяла агітаційна програма: представники нашого університету їздили в інші країни, де їм допомагали координатори, на зустрічах з потенційними вступниками, у місцевих ЗМІ доносили максимальну інформацію про наш університет. Ця програма дала належний результат: чисельність іноземних студентів щороку збільшувалася, а географія їхнього походження – розширювалася. «На жаль, після закінчення війни ці зв'язки доведеться налагоджувати

практично спочатку, – із сумом констатує Наталія Саницька. – Пандемія на кількість іноземних студентів, по суті, не вплинула, ми перейшли на систему онлайн-навчання, яка була відпрацьована ідеально. Хоча ми вже тоді зрозуміли, що не буде, як раніше. А далі на нас чекала війна, яка, безумовно, вплинула дуже вагомо абсолютно на все». Станом на 28 лютого 2022 року на факультеті іноземних студентів навчалися практично три тисячі студентів. Тепер же – майже 1 тисяча з 42 країн. Більшість з них і нині навчається наживо, зокрема індуси, оскільки Міністерство освіти Індії не визнає онлайн-навчання. Є також студенти з Польщі, Нігерії, Гани, інших країн. Продовжується й набір, звичайно, та він значно менший. Так, війна зробила свою справу...

«Знаєте, що мене найбільше здивувало? – зізнається професорка Марія Марушак, яка очолює факультет іноземних студентів з 28 серпня цього року. – Більшість наших іноземних студентів нині не бояться їхати в Україну, вони хочуть тут навчатися, сюди приїжджають. Хтось з наших студентів якось навіть зауважив, що йому тут безпечніше, ніж удома. Найбільша ж проблема для них тепер – доїхати в Україну».

Тим, хто на початку повномасштабного вторгнення виїхав з України, зараз надзвичайно важко відкрити візу. Скажімо, з Індії прямого доїзду нині немає, більшість студентам доводиться шукати різні шляхи через

європейські країни, що межують з Україною, зокрема з Польщею, Молдовою, Румунією. Тож багато хто приїжджає ще впродовж семестру. Звичайно, працівники факультету, як зауважує Наталія Саницька, ставляться з розумінням до цього, як і інших нюансів, максимально допомагаючи в цей складний період здобувати освіту кожному.

Для більшості іноземних студентів Тернопіль, який вони полюбили всією душею, став рідним. На початку навчання – ще й екзотичним. Коли починає падати перший сніг, усі першокурсники з теплих країн, де б вони на той момент не перебували – у гуртожитку, на лекційному занятті чи практичному, дружно вибігають на вулицю. Емоції в них просто зашкалюють! Трапляються й кумедні випадки. Наталія Саницька запам'ятала, як якимось у період, коли в нас видалися дуже холодні зими, одному зі студентів зателефонувала мама та почала скаржитися, що в них усі дуже страждають, бо страшно позимніло, 22 градуси тепла, це неймовірний холод. «Мамо, якби ти знала, як ми страждаємо – у Тернополі мінус 21!», – відповів їй на це син.

Випускник з Польщі Хуберт МІКОША (2018 р.)

Наші іноземні студенти завжди стверджують, що Тернопіль – дуже спокійне місто, вони почувалися тут у безпеці, навіть тепер. Старша інспекторка факультету іноземних студентів Ірина Кіндрат пригадує, що коли 2014-ого року розпочиналася Революція Гідності, студенти-араби, обгорнувшись синьо-жовтими прапорами, безкоштовно роздавали всім, хто зібрався на Тетральному майдані, приготувану власноруч їжу й чай. «Люди були надзвичайно вражені! – каже Ірина Михайлівна. – Я навіть не раз просила їх:

(Продовження на стор. 4)

Диплом спеціаліста Ндженгу Нтіне АСТЕРУ вручає декан факультету, професор Петро СЕЛЬСЬКИЙ (2016 р.)

декана медичного факультету з навчання іноземних студентів.

У жовтні 1998 року створили окремий деканат роботи з іноземними студентами, який до 2003 року очолював доцент кафедри шпитальної хірургії Віталій Васильович Мальований. Та все ж цей деканат перебував на базі медичного фа-

культету іноземних студентів очолює професор Михайло Михайлович Корда. З квітня 2015 року, коли Михайла Михайловича обрали ректором ТНМУ, деканом факультету знову став Петро Сельський. Факультет складався з підготовчого відділення, навчально-наукового інституту медсестринства

«НАДЗВИЧАЙНИЙ КОЛЕКТИВ, ЯКИЙ МАЄ БЕЗЦІННІ НАПРАЦЮВАННЯ, ДОСВІД»

15 ЛИСТОПАДА 2006 РОКУ В ТНМУ СТВОРИЛИ ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ

(Закінчення. Поч. на стор. 3)
«Хлопці, ви ж іноземці, час неспокійний, не ходіть – всяке може бути». Вони категорично відповідали, що тернополяни дуже добрі люди, добре їх сприймають, тож нічого поганого просто не може статися».

Так, наші іноземні студенти дуже гармонійно інтегрувалися в українське суспільство. Аж настільки, що стали патріотами України. Ще з 2014 року, відколи почалася війна, яку назвали АТО, долучалися до добровільних акцій, спрямованих на допомогу нашим військовим, зокрема, разом з українськими студентами ліпили вареники. З початком повномасштабного вторгнення активно донатять, завжди приєднуються до виготовлення оковних свічок. Двоє юнаків з Індії в пориві навіть хотіли покинути навчання та податися на фронт. Інші ж з власної ініціативи надзвичайно допомогли бібліотеці ТНМУ зберегти фонд: вони розшукували й

Випускники Бабас Пуамус ОКІ, Омоніджо Опейеми ЕСТЕР, Ісігузо Прешес Джачімаїк ЧІКА з ректором ТНМУ, професором Михайлом КОРДОЮ (2018 р.)

збирати продукти й розвозити їх у геріатричні заклади, свого часу організували мовні курси для дітей сіл Тернопільської міської громади, а також великі благодійні фестивалі на рівні міста, отримані кошти спрямовуючи на потреби шкіл-інтернатів, проводили й просвітницькі заходи для тернополян та багато іншого.

«Наші іноземці – дуже добрі люди, – з теплим усміхом каже старша інспекторка факультету Ірина Заремба. – Вони прагнуть внести свою децимію в усі добротинні акції університету. Особливо мені запали в душу наші щедри університетські ярмарки, на які іноземні студенти завжди приносять власну випічку, готують національні страви, якими щиро частують тернополян, водночас ознайомлюючи їх з традиціями та культурою своїх країн».

Університет завжди підтримував і підтримує нині, наскільки це можливо, всі національні святкування іноземних студентів, Дні незалежності їхніх країн, релігійні свята. Працівники факультету із захопленням згадують, як свого часу всією спільнотою відзначали Дівалі (головне індійське свято-фестиваль), проводили конкурс «Міс Нігерія», організували Міжнародну молодіжну конференцію медиків-християн. Долучалися іноземні студенти й до різноманітних спортивних змагань і проектів творчого колективу, грали головні ролі в постанов-

ках «Арт-драми», співали, танцювали й декламували в загальноуніверситетських концертах, зриваючи шквал оплесків. Донині всі пам'ятають, як під час урочистостей, присвячених Шевченківським дням, студент Ндженг Нтіне Астер з Камеруну декламував «Заповіт» українською мовою, якою володів практично досконало. Люди в залі не стримували сліз. На жаль, цей юнак уже покійний – мав проблеми із серцем.

Життя мережане радісними та сумними подіями, тож трагічних моментів ніяк не оминути. Вічний спочинок на тернопільській землі знайшли п'ятеро іноземних студентів, які поховані на міському кладовищі у с. Довжанка. Факультет про них не забуває. Коли випадає нагода, працівники відвідують могили студентів, які відійшли у засвіти.

Випускник Мустафа Харбі ШАВХАТ нині є власником стоматологічної клініки в єгипетському місті Шарм-еш-Шейх (2021 р.)

Через початок повномасштабного вторгнення не вдалося втілити в реальність задум – зустріч випускників, яку запланували провести навесні 2022 року. Факультет має ким пишатися: чимало іноземних студентів закінчили університет з відзнакою, багато навчаються успішно й нині. Ірина Кіндрат пригадує, як Еленга Гіфт з Гани стовідсотково склав «Крок» – бездоганно відповів на 200 запитань! «Пригадую, він мешкав у гуртожитку й з власної ініціативи збирав на першому поверсі студентів молодших курсів, які щось не розуміли в навчанні, та все їм розтлумачував. Непереісна особистість».

Як складається професійна доля випускників факультету? Інформація є лише про тих, хто після закінчення університету продовжує підтримувати зв'язок з викладачами, працівниками факультету через соціальні мережі. Хтось – терапевт на батьківщині, хтось – хірург у Німеччині, інший – власник стоматологічного кабінету в єгипетському тури-

вчитися, а й брати активну участь у житті університету, долучатися до всього, що в ньому відбувається, прагнуть займатися науковою роботою, вдосконалювати практичні навички. І звісно, ми їм надаємо всі можливості й для навчання, й для всебічного розвитку».

Згуртовані не лише студенти, а й колектив деканату, завдяки повсякденній злагожденій праці якого, власне, впродовж років вдавалося успішно реалізовувати освітні програми та виховну роботу факультету. І тут війна внесла корективи. З нотками суму розповідає старша інспекторка Наталя Шекера: «Родом я з Харківщини, але після повномасштабного вторгнення росії змушена була покинути дім і переїхати до Тернополя. З перших днів роботи в деканаті факультету іноземних студентів відчула велику підтримку та допомогу колег. Нам усім було важко, постійні повітряні тривоги, блекаути, але це нас ще більше згуртувало й ми продовжували працювати заради наших сту-

Радіють уперше побаченому снігу. Салех Хайдер ХАМІД, Мохаммед Тамер ХАСАН, Алхаммасі Аїлі МОХСІН (2018 р.)

повертали підручники, які дехто зі студентів залишив у гуртожитках та орендованих помешканнях, намагаючись наприкінці лютого 2022-ого швидко виїхати додому. Польські студенти – й теперішні, й випускники – на початку війни всіх знайомих з нашої університетської родини запрошували до себе, зустрічаючи вже на кордоні. Також активно збирали гуманітарну допомогу для волонтерського центру ТНМУ.

Загалом іноземні студенти охоче долучаються до добровільних справ різних напрямків: до Великодніх свят допомагали

Колектив факультету 2014 року. (Перший ряд зліва направо): Надія ПЕТРАШИК, Ірина КОЗУБСЬКА, Ірина МУЗИЧКА, Наталія САНІЦЬКА. (Другий ряд зліва направо): Андрій МАШТАЛІР, Ірина КІНДРАТ, Уляна МАШТАЛІР, Ірина ЗАРЕМБА, Олександр ТОКАРСЬКИЙ

стичному місті Шарм-еш-Шейх, а ще хтось працює зовсім не за фахом. Життя кожного вносить корективи. Та спільним і незмінним для всіх залишається одне: щасливі, насичені найрізноманітнішими подіями студентські роки на факультеті іноземних студентів у Тернопільському національному медичному університеті ім. Івана Горбачевського.

«Наші студенти – чудові! Вони дуже згуртовані, горюю стоять одне за одного. До декана поодиночі не заходять, переважно гуртом, – з усмішкою каже Марія Марущак. – Ось вчора зайшли до мене одразу чи не десятеро. Кажу їм: «Достатньо одного». Вони ж у відповідь: «Ні, ми тільки разом!». Сучасні, креативні, розумні. Хочуть не лише

дентів». Нині працівники факультету, як і всі українці, в очікуванні миру й перемоги України. А далі у них – багато-багато роботи, насамперед у відновленні та налагодженні зв'язків з іншими країнами.

«Ми з усім впораємося! – впевнена декан факультету іноземних студентів Марія Марущак. – Не втомлююся повторювати, що я потрапила в надзвичайний колектив, який має безцінні напрацювання, досвід, наші працівники просто обожають свою справу, а до кожного студента ставляться, мов до рідного. У нашого факультету була велика університетська родина, тож хочемо її повернути та примножити. Мрію, щоб якнайшвидше закінчилася війна, щоб повернулися щасливі усмішки та радість у наш спільний дім. Вірю, що так і буде».

Мар'яна ЮХНО-ЛУЧКА

ІВАН КРУПНІЦЬКИЙ: «ЛЕГКИХ ШЛЯХІВ НЕ ШУКАЮ»

Студент п'ятого курсу медичного факультету Іван Крупницький не має часу на те, щоб сумувати та нарікати на життя, натомість насолоджується своїм кожним надзвичайно насиченим днем. У будні до обіду він навчається в ТНМУ, після обіду на нього чекають безліч волонтерських справ і проєктів, зокрема, PowerSTEP і UMCA. У вихідні працює кухарем у ресторані. Переконаний, що таке поєднання навчання, роботи та залучення до громадської діяльності якнайкраще сприяють розвитку самодисципліни, яка, на його погляд, є однією з найважливіших рис справжнього лікаря.

– Іван Крупницький – хто він? Як коротко розказали б про себе?

– Мабуть, я б себе описав, як студент, який не шукає легких шляхів. Останнім часом моє життя дуже насичене. Основна моя діяльність – звісно, навчання. Додатково беру участь у різних волонтерських акціях і проєктах. Зокрема, PowerSTEP, також разом з друзями зараз створюємо в Тернополі локальне представництво UMCA – Української медичної студентської асоціації (УМКА). Крім того, ще встигаю ходити на роботу, щоб оплачувати житло та забезпечувати себе, не залежати фінансово від батьків, а навпаки – допомагати їм. У перерві між цим просто живу та насолоджуюся тим, що я ще молодий.

– Як все це насправді встигати?

– Іноді сам здивований. Робота в мене – у вихідні. У будні дні я навчаюся, а після обіду – волонтерські та інші заходи.

– Але відпочинок, сон від цього не страждають?

– У мене гарна особливість організму, яка мені дуже подобається: об одинадцятій годині вечора я хочу спати дуже сильно, тож до цього моменту стараюся завершити всі справи, а прокидаюся зранку практично без будильника. І насправді саме завдяки такому режиму все й устигаю.

– Де ви народилися? Які спогади з дитинства викликають найприємніші емоції?

– Я із села Маркопіль, що на Львівщині. Розташоване воно на межі двох областей – Львівської та Тернопільської. Найприємніші спогади – поїздка з мамою в Карпати, перша далека від дому. Для мене мало це був ніби новий світ!

Ще один приємний спогад. Ми з другом відшукали рецепт мо-

розива й місяць безперервно його готували в усіх можливих варіаціях. Його вже ніхто не міг їсти, і зараз я вже розумію, що для дорослих це було неабияке випробування (сміється). Але для мене на той момент це було дуже захопливо.

– На кого з дорослих у дитинстві хотіли бути схожим?

– Це лікарка, дитяча терапевтка Ольга Іванівна Мосула. Значну частину свого дитинства, приблизно з 5-ого до 8-ого класу, я мав різні легеневі захворювання, зокрема, часті пневмонії. Половину навчального року проводив у лікарнях. Саме Ольгу Іванівну нам порадили як висококваліфіковану фахівчиню у цій сфері. На той час вона працювала в Тернопільській міській дитячій поліклініці. Мені так сподобався її підхід! Вона випромінювала впевненість, що все буде добре, запевняла, що допоможе. Завжди була усміхненою, позитивною. Це допомагало мені продовжувати лікування. Мама мені розповідала, що я казав: коли виросту – хочу бути, як вона.

– Отже, саме тоді ви й вирішили, що майбутня професія буде пов'язана з медициною?

– Узагалі, це цікава історія. Я вирішив це останнього дня подачі заявок в університети. Ще на початку 11-ого класу зовсім не знав, ким буду. Перебирав різні професії: програміст, агроном, медик чи хтось інший. За моїми балами мені можна було пройти будь-куди, але коли маєш багато варіантів – у тебе водночас з'являється й багато сумнівів. І ось саме тоді мама згадала цю історію з дитинства, коли я казав, що стану лікарем і буду допомагати дітям. Був насправді здивований, бо не пам'ятав цього (сміється). Хоча в мене було 183 бали, та все ж сумнівався у власних силах, гадав, що є багато людей, які навчаються краще й уже із самого дитинства стовідсотково хотіли стати медиками, ретельно вивчали хімію та біологію. Але наважився й обрав медицину. Цей дефлайн допоміг мені зрозуміти, чого насправді хочу від життя.

– Чому обрали медичний виш саме у Тернополі?

– Розглядав різні медичні університети, читав відгуки про них. З відгуків про ТНМУ зрозумів, що тут справді дають належні знан-

ня, немає корупції, як мовлять часто про інші університети. До того ж ближче додому, ніж зі Львова. Це теж було важливо, адже близьких хотів бачити частіше. Крім того, Тернопіль став для мене вже рідним, я сюди часто приїжджав, тут лікувався. Це було вже моє місто, де хотів жити та навчатися.

– Що було найскладніше після вступу?

– Мабуть, як і для більшості студентів, перша сесія. Та, власне, й наступні сесії. Навчаєшся цілий семестр, готуєш відповіді на всі запитання, але щоразу приходиш – і відчуваєш бентегу, аж до моменту, доки не почи-

ною глибоко інформації. А ще обов'язкове вміння думати. Є багато людей, які знають ту чи іншу інформацію, але не всі можуть скласти її докупи та дійти правильного висновку. Ці навички можна набити й треба постійно старатися, щоб розвивати їх.

– Ви згадували, що останнім часом активно долучаєтеся до громадської та волонтерської діяльності.

– Ще в школі я любив більше організовувати різні заходи, ніж брати в них участь. Це продовжив і в університеті, де моїм першим заходом став студентський квест. Хоча навчався лише на першому курсі, та відразу зрозумів, що не хочу в ньому брати участь, а організовувати, уявляю, яким він має бути. Квест відбувся у Тернопільському обласному краєзнавчому музеї, де я познайомився з людьми, які проводили різні заходи в Тернополі, згодом не раз з ними перетинався та долучався до організації заходів.

Перша моя вагома сходинка – PowerSTEP. Це проєкт, що допомагає студентам готуватися до «Кроку-1». Ми з однодумцями й досі організовуємо його, сприяємо в підготовці вже не лише до першого, а й до другого «Кроку», розбираємо тестові завдання в доступній формі. Це дуже потужна мотивація для власного навчання та вдосконалення, адже як можна допомагати

іншим, якщо не знатимеш цього сам? Зараз з командою працюємо над створенням Української медичної студентської асоціації в Тернополі. У ній зібралася частина людей, з якими я познайомився на своєму першому студентському квесті та підтримував спілкування впродовж цього часу. Зараз розробляємо проєкти, які впроваджуватимемо від асоціації. Один з них – це, власне, моя ідея, про яку зараз не можу говорити, адже свої дії ми наразі погоджуємо з всеукраїнським колеґіумом. Проте досить скоро завдяки цьому наші студенти отримають ще одну можливість для навчання та самовдосконалення.

– Вже визначилися зі спеціальністю?

– Як уже згадував, у дитинстві сказав, що хочу стати педіатром. З цією думкою я вступав і навчався перший курс та частину другого. Але потім, коли почалися вже практичні заняття на кафедрах, збагнув, що більше в мене лежить душа до хірургії, травматології. Після практики переконався, що хочу обрати хірургічну спеціальність. Гадаю, що можна поєднати ці обидва напрямки та стати дитячим хірургом.

– Якими рисами, на ваш погляд, повинен володіти справжній лікар? Вони вроджені чи їх можна у собі виховати?

– Вважаю, насамперед повинна бути самодисципліна. Без неї навіть не вдасться організувати свій час для того, щоб вивчити ті три предмети на першому курсі, які видаються величез-

теж не може обійтися без мене. Це ще одна складова мого якісного й водночас корисного відпочинку.

– Ви згадували й про роботу.

– Я працюю в закладі Happiness кухарем. Ще з дитинства постійно допомагав готувати мамі на різні святкування, це мені подобалося. І зараз теж подобається й допомагаю відпочити, коли змінюю розумову працю на фізичну. Тож коли друг запропонував піти до нього на роботу та ще й з можливістю працювати лише у вихідні, то довго не думав. Це поєднання навчання, роботи й організації проєктів також є своєрідним тренуванням самодисципліни.

– Що вас надихає та додає сили у складні моменти?

– Зміна оточення та пошук нових знайомих, які відкривають життя під іншим кутом зору, не схожим на твій, і це може допомогти знайти вихід у складних ситуаціях. Додає сил також пройдений шлях. Коли дивишся назад і бачиш, що дійшов сюди, то що ж заважає йти далі? Адже з плином часу забуваєш, що, як мінімум, закінчив школу, склав ЗНО, сесію після кожного семестру, про які теж гадав, що це дуже важко. Але ці етапи вже в минулому, тому що ти потужніший, ніж тобі здається.

– Маєте власний секрет антистресу?

– Для мене варіант антистресу – спілкування з людьми. Зустрічі з друзями, знайомими – це та віддушину, коли усвідомлюєш, що ти не сам, тебе оточують найкращі люди, з якими пройшов певний відрізок життя, довіряєш їм, і вони тебе підтримують.

– Як вплинула війна на ваш світогляд?

– Зрозумів, що потрібно насолоджуватися життям, радіти кожному дню. Немає часу на те, щоб ходити та сумувати, нарікати на те, що все погано.

– Своє майбутнє пов'язуєте з Україною?

– Я дуже люблю подорожувати. У мене є мрія пожити кілька місяців у країнах Скандинавії або ж у США, але свого життя там на постійній основі не бачу. Розумію, що хочу жити в Україні, працювати й своєю працею розвивати її поступ.

– Що порадили б студентам, молодшим за вас?

– Знайте, що насправді все не так уже й важко (усміхається). Часто студенти розповідають, що той чи інший предмет був для них дуже складний. Але це для них. Для вас усе може бути цілком інакше. Все стає значно простіше, якщо працювати та наперед не перейматися проблемами, які були в інших.

– Що найважливіше дав вам Тернопільський національний медичний університет ім. Івана Горбачевського?

– Оточення, зокрема, моїх одногрупників – це люди, які мають мету та наполегливо йдуть до неї, які знають, чого прагнуть від життя. Найкращі люди, яких я зустрічав!

**Мар'яна ЮХНО-ЛУЧКА.
Світлина
Миколи ВАСИЛЕЧКА.**

Доцент кафедри анатомії людини ТНМУ Ігор Бойми-струк зауважує, що, незважаючи на сучасні інноваційні методи викладання, нові підходи в навчанні студентів, дуже важливою є постать викладача, який має стати взірцем для студентства.

«УЖЕ 3 ДИТИНСТВА МЕНЕ ЦЕЙ ФАХ ПРИВАБЛЮВАВ»

– Ігорю Івановичу, чимало студентів, серед яких і відмінники, розповідають, що перша двійка, яку вони отримали в університеті, була саме з анатомії.

– У медичному виші підхід до навчальної дисципліни «анатомія людини» кардинально відрізняється від шкільного. Крім того, що ми даємо знання, де все деталізовано, то ще й з клінічним прицілом, тобто з тим, щоб у майбутньому студент орієнтувався, як можна цей орган чи систему лікувати. Кожен орган має «прив'язку» до якогось патологічного процесу. Потрібно також знати назву кожного органа ще й латинською мовою. Тому на перших заняттях ми намагаємося дещо перелаштувати студентів на інше розуміння та трактування понять, які вимагає медуніверситет. І в тих, хто починає це розуміти, а не просто за шкільною аналогією «визубрює», відповідно й оцінки кращі.

Ігор БОЙМИСТРУК під час навчання на 1 курсі Тернопільського медінституту (1992 р.)

– Як вас заманила медицина?

– Мені пощастило: я правильно обрав професію, де міг розкрити себе повною мірою. Мама – Надія Володимирівна та батько – Іван Максимович були лікарями ветеринарної медицини й усе моє дитинство минуло серед медичного інструментарію та запаху медикаментів. Окрім того, старша сестра пішла в медицину, наразі працює медичною сестрою в Хмельницькій обласній лікарні, має вищу категорію. Отож уже з дитинства цей фах мене приваблював. Узагалі цікавила ще й техніка, електроніка, любив посидіти за радіоприймачем, перепаяти там щось, «удосконалити», це стало зараз моїм захопленням. Але вибір зробив на користь медицини. Вже після восьмого класу вирішив, ким хочу стати,

тому в 16 років пішов навчатися в Хмельницьке медичне училище (нині – коледж).

– Кажуть, що медичний коледж – це добрий стартовий майданчик для майбутньої кар'єри в лікарській професії.

– З тими знаннями значно легше навчатися потім в університеті. Але в моєму випадку було інакше, бо після училища я потрапив на чинну військову службу. В навчальному закладі пройшов добір до так званої «військової» групи. Нас реально готували до роботи у військовій медицині – всі три з половиною роки навчання ми ходили на заняття у військовій формі та й вишкіл відмінний був.

– Напевне, в нинішні часи, коли розпочалася рашистська агресія в Україні, нам такі фахівці не завадили б?

– Певна річ, військових медиків за один день не підготуєш, тим більше, всі знають, які проблеми в країні були з цим на початку російсько-української війни. Коли я вже навчався в інституті, а це часи розпаду срср і становлення України, то ці гру-

пи розформували, проте, я вважаю, що дуже багато через це втратили. Бо навчали нас доволі непогано, наголос ставили на маніпулятивні навички, які ми відпрацьовували практично до автоматизму. В це важко повірити, але ми цим володіли. Зараз у студентів так багато різнопланових теоретичних дисциплін і часу для практики стає замало.

– Де минула ваша військова служба?

– Чинну службу проходив у Москві. У колишній столиці срср усе було набагато краще, ніж на периферії, але з медициною, особливо – у військових частинах, як кажуть, не склалося. Випускники російських медичних училищ, інститутів були набагато слабшими в знаннях, не мовлячи вже про практичні навички. Тож після навчання у військовій групі я почував там себе як риба в воді – жодних

Доцент Ігор БОЙМИСТРУК:

проблем не виникало. Керівник військової частини, казах за національністю, з цього приводу жартував: «Доки я тут, то санінструктори в нас будуть лише з України. Коли в мене медик – українець, то можу спати спокійно й за солдатів не переживати». Тому всі медики в нашій частині були українцями (крім офіцерів). Коли ж настав час демобілізації, то мав знайти собі заміну, але українця.

– Після війська повернулися в службу екстреної меддопомоги?

– Так, знайшлося місце на «швидкій» у районній лікарні містечка Деражня. Доля звела з людиною, високим професіоналом, якому я буду вдячний усе своє життя – завідувачем відділення швидкої допомоги Анатолієм Миколайовичем Стасюком. Він був випускником Тернопільського медичного інституту, це є відповідь, чому згодом я вступав саме до нашого вишу, а не іншого. Вдень на виклики їздили лікарі, а от вночі лише я та водій, а випадків проблемних чимало траплялося, тому інколи доходило до тієї межі, що ось це знаю, а тут – нових знань уже забракло. Так поступово спало на думку, що варто було б продовжити навчання в медичному інституті. Підтримав мене в цьому замислі й мій учитель Анатолій Миколайович. Нічні чергування дуже повільно минають, отож ми мали нагоду поговорити. Анатолій Миколайович розповідав про свою альма-матер, викладачів, узагалі, як йому навчалось тут. Так у мене виникла ідея вступати саме до Тернопільського вишу, а не Вінницького, як хотів раніше. Мовлено – зроблено! Добре, як вважав, підготувався, повторив усю шкільну програму, бо ж після служби знання вже трохи не ті були, й гайда – до інституту вступати. Я навіть не підозрював, що на мене чекає. Ніби й непогано екзамени склав, але одного бала лише не вистачило, щоб стати студентом.

«ЗАЛИШИЛИСЯ ЛИШЕ ТІ, ХТО ХОТІВ НАВЧАТИСЯ»

– Уявляю, з яким розчаруванням поверталися додому...

– Так, дуже прикро було на душі. Але що ж поробиш, повернувся до роботи на «швидкій». Минув місяць, може трохи більше, і тут мені надходить лист із запрошенням навчатися на підготовчому відділенні Тернопільського медичного інституту. Радості від цього не було меж! Узав курс на Тернопіль. Отримав місце в гуртожитку та посаду лаборанта на кафедрі анатомії людини в нашому виші. Зранку ми працювали, а ввечері з 18 до 21 години навчалися, тобто готувалися до вступу.

Коли ж через рік настав час вступних іспитів, то трапилося так, що ми першими з усіх випусків підготовчого відділення склали їх разом з іншими абітурієнтами. Конкуренція була значно вищою, але нас добре підготували. Вступили тоді майже всі 100 слухачів нашого відділення, але згодом з'ясувалося, що студентів набрали понад норму. Після першого семестру керівництво інституту провело відбір – тих, хто за підсумками сесії мав найнижчий рейтинг, відрахували. Жорстко, але, вважаю, що справедливо, бо через тридцять років ми вже це оцінили. Всі, хто залишився тоді на навчання, нині

то для мене, як студента, цікавіше було брати участь у кафедральних заходах. Дуже цікавим, наприклад, був анатомічний брейн-ринг, який наша кафедра першою запропонувала для всього інституту. Ми вигадували запитання, у журі, ведучими також були наші викладачі. Часто організовували в гуртожитку імпрізований дискотеки, в кімнаті для відпочинку столи розсунули, стільці склали – й маєте танцювальний майданчик. На підготовчому відділенні був старостою групи, потім п'ять років – старостою курсу. Після вступу не полишив роботу на кафедрі анатомії.

– Виходить, усі викладачі кафедри були вашими колегами. Мабуть, мали якісь преференції?

– Навпаки. Тримали мене, як мовиться, в тонусі, бо якщо група чогось не вивчила, то «до дошки» викликали мене. Якщо я вже не знав, то, не буду лукавити, отримував інколи на горіхи. І не лише на заняттях, але після них. Колишній завідувач кафедри, професор Ярослав Іванович Федонюк дуже принципово ставився до питання добору кадрів. Якщо когось рекомендував до аспірантури, то «вів» майбутнього науковця ще зі студентських років, то не була людина ззовні, а виплекана, вихована в науковому середовищі. Це я до того, що замало було бажання однієї миті стати науковцем. Це був виторений шлях. Наприклад, у часи студен-

Ігор БОЙМИСТРУК з дружиною Тетяною (1994 р.)

досягли певних висот у професії – хтось став відомим лікарем, когось наука покликала, а дехто навіть очолив відділення чи медичний заклад. Залишилися лише ті, хто хотів навчатися, успішність була високою.

– На розваги час залишався?

– Усе встигали. Взагалі Тернопіль гарно прийняв мене, незважаючи, що родини тут у мене не було, знайомих на початку навчання теж – катма, але якось вдалося знайти нових друзів, прижитися. Щодо розваг,

тства нас залучали до участі в міжнародних наукових заходах, які організовувала кафедра. З'їжджалися видатні анатоми не лише України, а й усього радянського союзу. І я пройшов цей шлях. Мене долучали до роботи в оргкомітеті, незважаючи, що був ще студентом. Узагалі в кожного була розписана своя ділянка роботи майбутнього симпозиуму чи конференції й це поклало надзвичайну відповідальність, а також слугувало величезним досвідом для майбутнього.

«ДЛЯ МЕНЕ УСПІХ – ЦЕ ТОЧНО НЕ ГРОШІ Й НЕ СЛАВА, РАДШЕ – УСВІДОМЛЕННЯ ТОГО, ЩО ЧОГОСЬ ДОСЯГНУВ»

Коли мене обрали старостою курсу, то я вже сам міг щось «грандіозніше» змодельовати, бо мав навички. Пізніше було наукове студентське товариство, рада молодих вчених університету. Разом з кураторами наукового відділу організував кілька Міжнародних медичних конгресів студентів і молодих вчених.

– З такою активною позицією сам Бог велів іти в науку, тим більше, що трудова книжка вже давно лежала у відділі кадрів?

– У ті часи в мене була одна мета – отримати добрі знання,

«МУСИМО ДОБРЕ ВОЛОДІТИ МАНУАЛЬНИМИ НАВИЧКАМИ, ХОЧА Й НЕ МАЄМО СПРАВИ З ПАЦІЄНТАМИ»

– У чому особливість навчання на кафедрі анатомії?

– Специфіка кафедри анатомії в тому, що ми займаємося науковою, педагогічною роботою. Мусимо добре володіти мануальними навичками, хоча

замування та консервації анатомічних препаратів, коли воду та ліпіди в біологічних тканинах замінюють на синтетичні полімери й смоли. Тому за кордоном усе набагато простіше. Там навіть родичі мають можливість продати чи передати безкоштовно тіло померлої людини для навчання й жоден закон цьому не завадить. Зрозуміло, що такий стан речей позначається певним чином на наших студентах, бо ми десь все-таки втрачаємо класичний напрям викладання анатомії. Можливо, губиться навіть й зацікавленість студентів цією дисципліною. Ми маємо можливість використати інший матеріал, є багато забальзамованих препаратів, але не в тих кількостях, які потрібні для навчання, щоб кожен студент мав можливість сам препарувати. І це не лише моя думка, а й самих студентів.

– Хто були ваші вчителі?

– У мене їх було кілька. Маю за честь представити свого наукового керівника, вченого зі світовим, не побоюся цього слова, ім'ям у медицині, світлої пам'яті Ярослава Івановича Федонюка, який відчинив мені двері у велику науку, це зразок керівника, очільника кафедри, який володів мистецтвом блискуче вибудувати стосунки з колективом, людьми.

У практичній діяльності мав три чудових наставників, які відмінно знали свій предмет і зробили з мене такого викладача, яким нині я є. Це світлої пам'яті Вікентій Олександрович Гомон, легенда-анатом вітчизняної науки. Крім знань з анатомії, він мав фантастичний голос і тишив усіх своїм оперним співом. Міг із заплещеними очима препарувати будь-яку ділянку тіла, фактично всі препарування на кафедрі відбувалися під його керівництвом. Педагогічної ж майстерності мене навчали Казимир Іванович Сухінський та Богдан Володимирович Голод, в яких я перебрав усі найкращі викладацькі прийоми. Вони вчили багатьох речей: як краще комунікувати зі студентами, вмінню поводитися у студентському товаристві, читати лекції.

– Що, на ваш погляд, успіх?

– Мені видається, що успіх – це збірне поняття, як і щастя, бо, як можна бути успішним в одному, коли немає щастя в іншому? Для мене успіх – це точно не гроші й не слава, радше – усвідомлення того, що чогось досягнув. Провів лекцію у вщерть заповненій аудиторії, подискутував зі студентами – маленький, але успіх. Мені важливий сам процес і відчуття, які я отримую з цього. Взагалі ж для мене успішність полягає в гармонії багатьох складових – сім'ї, родини, професії.

«СИН – МОЯ ОСОБЛИВА ГОРДІСТЬ»

– Діти також пішли вашою стежкою?

– Так. У них просто не було іншого вибору (усміхається). Вони обрали наш з дружиною фах, хоча й Тетяна (до речі, вона теж кандидат медичних наук) працює зараз у фармацевтичному бізнесі. Старший у нас – син. Роман, як і ми з дружиною, з відзнакою закінчив ТНМУ й до війни працював радіологом, проводив КТ-діагностику в Тернопільському міському лікувально-діагностичному центрі. З початком повномасштабного рашистського вторгнення пішов добровольцем служити військовим лікарем, зараз – начальник медслужби у своєму підрозділі зенітно-ракетних військ Збройних сил України. Він закінчив військову кафедру в нашому університеті й нещодавно «дослужився» до старшого лейтенанта. Ось ця велика пачка з медикаментами біля мого робочого стола – волонтерська допомога, яку йому тернопільські волонтери благодійного фонду «Штаб Перемога» передали, днями хочу відправити. Я співпрацюю з багатьма волонтерськими цент-

Аманда також випускниця нашого університету, наразі лікарка-інтернка.

– Які заняття приносять найбільше задоволення?

– Я вже розповідав, що з дитинства залюблений в електроніку – радіоприймачі лагодити, щось майструвати, працювати з паяльником, то моє. Може тому, що за архетипом я – логік, мені цікаві точні науки. Математика, фізика – найулюбленіші. Часто бував на обласних олімпіадах, але перше місце не займав, може через те, що був дитиною із села, та ще й часи срср. Для мене й зараз розібрати та відремонтувати комп'ютер, принтер – не проблема й головне, що сам процес приносить чимале задоволення. Просто люблю щось робити власними руками, а також природу, дерева. Щодо культурного відпочинку (посміхається), то великі компанії не люблю, а гостей приймаю у себе вдома, так мені більш комфортно, бо я вільно почувуюся лише з близькими друзями, рідними, тими, кому я довіряю та хто мене розуміє.

– Що може подарувати вам емоцію?

– Усе, що мені вдається в цьому житті. Або ж гарні новини – це вже приємна емоція.

– Є правило, яким керуєтеся в житті?

Тетяна та Ігор БОЙМИСТРУКИ з донькою Вікторією, сином Романом і невісткою Амандою на випускному (2023 р.)

стати лікарем, а про викладацьку діяльність навіть не замислювався. Більше був зорієнтований на практичну роботу, хотів з новими знаннями повернутися на свою «швидку» та лікувати людей. Важко передати ті відчуття, коли повертаєшся з виклику, а в душі радість від того, що комусь допоміг, людині стало краще, а якщо ще й когось врятував, то взагалі на крилах летиш. Тоді твій внутрішній ендорфін зашкалює, емоції переповнюють, це ті відчуття, що називаються професійною зреалізованістю. Тож, що стану викладачем й не сподівався. Але життя це не завжди той план, який собі намалював. Познакомився ще під час навчання зі своєю майбутньою дружиною, з Тетяною ми мешкали в одному гуртожитку. Вже ближче знайомство відбулося на кафедрі анатомії, де я працював «вечірнім» лаборантом, вона стояла в черзі за анатомічними препаратами. Згодом одружилися й у нас народився син, отож до завершення інституту в мене було повноцінне сімейство. На останньому курсі логічно постало питання, а куди ж іти працювати? У мене було цільове скерування з районної лікарні в Деражні. Повертатися туди без сина та дружини, яка ще мала рік навчатися, не хотілося. Вирішив вступити до аспірантури, а там, гадав, час покаже. Згодом розпочав роботу над дисертацією, успішно захистив її, так став науковцем.

й не маємо справи з пацієнтами. Ще здавна анатомія як навчальна дисципліна базувалася на препаруванні. Аби дати ґрунтовні знання студентам, ти повинен сам це майстерно опанувати. Тому потрібно добре навчитися препарувати людське тіло. В часи мого студентства особливих проблем з трупним матеріалом, даруйте за натуралістичність, не було, тож ми мали на чому вчитися. Нинішнє законодавство України, зокрема деякі закони та постанови, фактично поставили хрест на використанні трупного матеріалу для навчання студентів медичних вишів.

– Пригадалося, як колишній викладач ТНМУ, асоційований професор Юрій Сливка розповідав, що викладачі у США заповідають своє тіло після смерті для навчання студентів, бо хочуть у такий спосіб прислужитися науці.

– Але там інші закони. У нас, якщо б навіть хтось і хотів це зробити, то не має права, бо законодавчо ці процеси не врегульовані. За кордоном відпрепароване, забальзамоване тіло чи орган людини можна «продати-купити» за певні кошти як навчальний матеріал. Ми також маємо змогу придбати його за кордоном, але доправити лише до кордону з Україною. А далі – проблеми, заборони й таке інше. Нині в Європі та США існують сучасні нові методики бальзамування, як-от пластинація, що дозволяє зберігати тіло людини десятиліттями. Це метод баль-

Ігор БОЙМИСТРУК з батьком Іваном Максимовичем, матір'ю Надією Володимирівною та сестрою Наталією (2015 р.)

рами (за що велика їм подяка). Якщо у сина є потреба, то він замовляє медикаменти, медичний інструментарій, перев'язувальний матеріал. Роман складає список, що потрібно, а я вже тут вишукую необхідне. Син – моя особлива гордість хоча б тому, що він не сидить вдома та не ухляється від служби, а все-таки воює, захищає Україну від російської нечисті. У вільну хвилину він ще й консультує пацієнтів, які надсилають результати КТ-досліджень за допомогою інтернет-ресурсів. Так «тримає зв'язок» зі своєю спеціалізацією.

Ще виховали з дружиною дочечку. Вікторія також з відзнакою закінчила медуніверситет і зараз проходить інтернатуру з терапії. До речі, дружина сина –

– Будь-яка робота (чи творча, чи наукова), та й навіть фізична має бути наповнена змістом. Людина повинна знати, для чого вона це робить. Тому роботу, яку вважаю зайвою та яка не має жодного сенсу, принаймні для мене, намагаюся уникати. Можливо, це так війна вплинула й змінила мої внутрішні потреби, переформатувала щось у моєму житті та розставила інші пріоритети.

– Про що мрієте?

– Знаєте, відклав власні мрії до кращих часів. Бо думки наразі лише про одне – швидше б завершилася наша Перемога війна, настав мир і повернулися наші хлопці неушкодженими та живими.

Лариса ЛУКАШУК

НУТРИЦІОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ХАРЧУВАННЯ ЛЮДИНИ

**Ростислав САБАДИШИН,
ректор КЗВО «Рівненська
медична академія»,
професор**

Шлунок – це котел, в який потрапляє їжа з різним хіміко-біологічним складом. Їжа в шлунку змішується, відбувається процес реагування хімічних реакцій між різними сполуками та компонентами їжі. Перебіг різноспрямованих за змістом хімічних реакцій у шлунку викликає різку зміну хімічного складу сполук, які утворюються в процесі травлення їжі в шлунку під впливом шлункового соку. Деякі сполуки підсилюють одна одну, зростає їх концентрація з елементами впливу на організм людини загалом. Деякі сполуки нівелюють одна одну. У процесі травлення їжі в шлунку відбувається щось неймовірне, особливо, до кінця не вивчене. Оскільки дуже завуальоване й саме в якому ховається великий секрет тривалості життя людини, в тому числі вічне життя людини, якість життя та виникнення хвороб, які формуються в процесі вживання різних типів їжі. Зрозуміло, що генетичний матеріал людини підлаштовується під їжу, яку вживає людина й намагається якимось чином згладити несприятливий вплив деяких компонентів їжі на організм, але, власне, в цьому є найбільша проблема існування людини на планеті Земля. Якби людський розум створив робота з великою кількістю датників, і саме цей робот максимально правильно зобразив процеси, що відбуваються в шлунку під час травлення, ми б отримали значну кількість інформації стосовно енергії, яка надходить в наш організм, та в якому вигляді ця енергія забезпечує організм людини необхідними речовинами й яким чином вона корисна для людини.

В результаті перебігу біохімічних чи то хімічних реакцій у ділянці шлунка можуть утворюватись мікродози речовин, які мають серйозний вплив на організм. Гомеопатія – розвиток цієї науки триває й до теперішнього часу. І в арсеналі сучасних лікарських середників ми в практиці лікування хворих використовуємо значну кількість гомеопатичних препаратів. У ділянці шлунково-кишкового тракту в процесі травлення також утворюються гомеопатичні речовини, які мають серйозний вплив на організм.

У процесі еволюції природа вигадала соляну кислоту, що виділяється шлунком, і жовчні кислоти, які синтезуються в печінці, щоб сприяти розпаду їжі до певної консистенції. Необхідно зазначити відомі факти, що різні кислоти, які виділяються в шлунково-кишковому тракті, впливають на їжу по-різному, а

особливо органічні, які вводяться в шлунок з їжею. Крім того, спостерігається недостатня кількість виділення соляної кислоти та жовчних кислот у самому організмі людини, найголовніше, порушується фазовість їх виділення, інколи спостерігається запізнена реакція необхідного максимуму виділення як соляної, так і жовчних кислот. Унаслідок таких порушень виникає відчуття печії людиною, рефлюкси через певний часовий інтервал після вживання людиною їжі, особливо в надмірній кількості.

Отже, соляна кислота виділяється в достатній кількості тоді, коли організм вже її не потребує. Результатом порушення співвідношення виділення дебі-

«З'їси яблуко кожен день і ніколи не будеш знати лікарів»).

Українці взимку одночасно із жирною їжею вживали такі продукти, як кислі огірки, помідори, капусту тощо.

У Середній Азії жителі після вживання баранини завжди пили гранатовий сік, який містить багато органічної кислоти.

Зауважено, що сік свіжовичавленого лимона має виражений вплив на серцево-судинну систему, ймовірно, впливаючи на травлення їжі в шлунку.

Цікаво, що після вживання таких продуктів людина розпочинає втрачати вагу, ймовірно, що під їх впливом зменшується енергетична здатність їжі, особливо – її жирних компонентів.

ту соляної або жовчних кислот до фазовості травлення їжі сприяє виникненню виразкової хвороби. Ось чому рекомендують перед вживанням їжі використовувати «аперитив», щоб «розігріти» шлунок, стимулювати виділення шлункового соку, хоча й така методика харчування не завжди рятує людину від порушень фазовості виділення секрету шлунково-кишкового тракту для травлення компонентів їжі.

Значна кількість людей зазначає, що в процесі харчування при надмірному вживанні їжі, особливо – з великим вмістом жиру, сприятливим для організму та для задовільного самопочуття є вживання кока-коли, яка містить в собі органічні кислоти.

Кількості соляної та жовчних кислот буває недостатньо, щоб окислити жири, які людина вживає з їжею, до певної фізіологічної консистенції. Люди на підсвідомому рівні розуміли, що під час харчування, особливо – жирною їжею, необхідно додатково вживати продукти з високим вмістом органічних кислот. У науці відомі дослідження стосовно клінічної ефективності яблучно-кислого оцту, підтвержені його лікувальні властивості.

У англійців існує прислів'я: «An apple a day keeps a doctor away» (дослівний переклад –

щоправда, не завжди підвищення концентрації холестерину в крові викликає розвиток атеросклерозу судин.

Ймовірно, що люди, які мають низьку кислотність в шлунку, можуть мати високий рівень холестерину в крові. Але високий рівень холестерину в крові не означає, що людина повинна мати атеросклероз судин.

Існує давній вислів, що шлях до серця чоловіка лежить через його шлунок. Можливо, справді шлях до здорового серця та судин людини лежить через його шлунок і до нормального без хвороб життя людини. Це все залежить від того, що ми вживаємо в їжу та яким чином їжа в результаті процесу травлення стає максимально корисною для клітин нашого організму.

Зазначимо, що ґрунтовний процес травлення відбувається насамперед у порожнині шлунка. Скажімо, якщо дереву або рослині не надати необхідних сполук, то дерево може засохнути. Дерева та рослини ми вивчили набагато краще порівняно з досягненнями в галузі медицини. Дерево може гарно родити, бути гарним, але швидко вмирати. Хотілося б, щоб дерево було красивим, добре родило та довго жило. Такий стан речей можливий та часто зустрічається в природі. Людина може довго жити та бути ефективною як в процесі роботи, так і в процесі відпочинку, ось тільки необхідно розпочати шлях до стабільного життя стосовно здоров'я людини, і початок цього шляху розпочинається в шлунку людини.

Будь-яку жирну їжу треба обов'язково вживати з продуктами, які мають органічні кислоти, адже деякі з цих органічних кислот надзвичайно ефективні в розкладанні жиру до метаболітів, які є сприятливі для організму загалом, і після таких змін не відбувається відкладання холестерину у стінці судин, провокуючи розвиток атеросклеротичного процесу. Виникнення атеросклерозу, порушення обміну жирів розпочинається з порушень у шлунково-кишковому тракті, по суті, з недостатньої секреторної функціональної ефективності як в шлунку, так і в кишківнику, особливо – в дванадцятипалій кишці.

Отже, жир потребує вживання органічних кислот, які взаємодіють з ним, інактивують його та самі інактивуються як кислоти й не всмоктуються в кров'яне русло. Жирна їжа не потребує одночасного вживання вуглеводів, які сприяють проникненню холестерину в кров і здатні підвищувати рівень холестерину в крові, що може викликати погіршення реологічних властивостей крові. Глюкоза – це дешева енергія й організм не окислює холесте-

рин для своєї потреб, а використовує вуглеводи як більш доступне джерело енергії. Необхідно ще раз наголосити на тому, що жирна їжа при харчуванні людини потребує обов'язкового використання органічних кислот, які містяться в лимонах, гранатах, яблуках тощо. Саме органічні кислоти в деяких фруктах, які не містять у собі значну кількість вуглеводів, різко знижують атерогенність холестерину, практично руйнують його генуїну сутність і саме ця сутність робить жир шкідливим для людини. Можливо, що жир після дії на нього органічних кислот у шлунково-кишковому тракті може бути не здатним відкладатися як у судинах людини, так і в депо, що є дуже важливим чинником для збереження здоров'я.

Підлягає вивченню, які саме органічні кислоти позитивно впливають на процеси травлення в шлунку та який вид жиру тропний до впливу на нього органічних кислот і цей вплив повинен бути сприятливим для організму.

Існує ще одна серйозна проблема, яка є малодослідженою – це регуляція нервовою системою діяльності шлунково-кишкового тракту. Функція центральної нервової системи одна з найбільших загадок у теперішній науці.

В організмі людини існують дві автономні нервові системи, які регулюють діяльність усіх органів і систем, впливають на метаболізм тканин, імунітет тощо. Немає нічого всередині людини, щоб не піддавалося вираженому регуляторному впливу цих двох нервових систем. Наприклад, якщо симпатична нервова система пришвидшує частоту серцевих скорочень і підвищує рівень артеріального тиску, то парасимпатична нервова система зменшує частоту серцевих скорочень і знижує рівень артеріального тиску. Якщо одна нервова система підсилює секреторну діяльність шлунка, то інша знижує її і т.д. Усі соматичні хвороби, які виникають у людини, як правило, є симпатично- або вагосаліні.

Для нормального функціонування організму людини повинен бути абсолютний баланс між симпатичною та парасимпатичною нервовою системами. Виникнення одного із захворювань залежить від виникнення вираженої активації, переважного впливу однієї з вегетативних нервових систем на іншу протягом багатьох років життя людини. Сильне стимулювання однієї з вегетативних систем призводить до виникнення багатьох захворювань. Наприклад, часті та виражені стреси призводять до стимуляції симпатичної нервової системи, яка в майбутньому може супроводжуватися виникненням артеріальної гіпертензії, атеросклерозу, інфаркту міокарда, а деякі автори вказують на стимуляцію утворення ракових пухлин тощо.

ПОСТХОЛЕЦИСТЕКТОМІЧНИЙ СИНДРОМ: ЯК ЛІКУВАТИ?

Проблема постхолецистектомічного синдрому стає актуальнішою через почастищення жовчочкам'яної хвороби. На це захворювання страждають кожна п'ята жінка та кожний десятий чоловік у світі. Щорічно у світі виконується 2,5 млн. холецистектомій, тобто за частотою це операційне втручання поступається лише апендектомії. Але на цьому митарства людини, якій видалили жовчний міхур, не завершуються – у кожного десятого пацієнта одразу чи з часом виникають розлади, які значно впливають на якість життя або ж спричиняють суттєві ускладнення. Навіть найуспішніша операція не позбавляє людину порушень в обміні речовин, які призвели до жовчочкам'яної хвороби, наголошує завідувачка кафедри терапії та сімейної медицини Тернопільського національного медичного університету імені Івана Горбачевського, віцепрезидентка Українського клубу панкреатологів, членкиня Європейського клубу панкреатологів, професорка Лілія БАБІНЕЦЬ.

– Ліліє Степанівно, виходить, що на місці одних проблем постають інші?

– Постхолецистектомічний синдром (ПХЕС) – це комплекс клінічних симптомів, що розвивається внаслідок хірургічного видалення жовчного міхура та проявляється порушенням скоротливості сфінктера Одді, що регулює відтік жовчі й підшлункового соку в дванадцятипалій кишці. ПХЕС зустрічається у середньому в 10-15% пацієнтів (при цьому в різних групах цей показник доходить до 30%). У чоловіків він розвивається практично вдвічі рідше, ніж у жінок. Частота рецидивів ЖКХ за п'ять років після холецистектомії (ХЕ) – майже 10%. За даними різних авторів, після ХЕ на відсутність змін у самопочутті вказують 25% пацієнтів, на погіршення – 29%. Після ХЕ можливий розвиток серйозних ускладнень, а інвалідами щорічно стають 2-12% хворих. Зокрема, майже в половині з них розвивається хронічний панкреатит (ХП). Навіть ефективна ХЕ не виключає появу рецидивів, адже видалення каменів часто не нейтралізує порушень в обміні речовин, які й стали причиною виникнення проблеми. Зміна складу жовчі провокує розлади травлення, особливо засвоєння ліпідів. Крім

того, порушується нормальна мікрофлора кишківника, що в поєднанні з порушенням регуляції кислот створює умови для рефлюкс-гастриту, коліту, дуоденіту, ентериту та супроводжувальних їх хворобливих станів. У деяких випадках цю хворобу провокує наявність не видалених під час ХЕ утворів у жовчних шляхах.

– За якими ознаками можна розпізнати постхолецистектомічний синдром?

– Постхолецистектомічний синдром – це збірне поняття, яке включає численні розлади. Найчастіше це: каменеутворення в жовчних шляхах, спайкові процеси, перитоніт у підпечінковій зоні, дуоденальні папіліти (стенозуювальні), хронічний панкреатит, післяопераційні звуження протоки, рубці, гастродуоденальні виразки. Взагалі ж повна класифікація ПХЕС містить безліч різноманітних станів: зміни, некориговані при ХЕ (стенозуювальний папіліт, стеноз жовчних проток, у т.ч. камені жовчних проток, тубулярний стеноз загальної жовчної протоки на ґрунті хронічного панкреатиту, механічні порушення прохідності дванадцятипалої кишки, кісти жовчних проток, паразитарні захворювання жовчних проток). Хронічні захворювання гепатопанкреатодуоденальної зони, які були наявні до ХЕ (хронічний холангіогепатит, хронічний панкреатит,

дванадцятипалої кишки, рефлюкс-гастрит).

– Які симптоми найчастіше сигналізують, що в пацієнта постхолецистектомічний синдром?

– Під час огляду пацієнти часто скаржаться на напади ниючого болю в правому підребер'ї, який може тривати до півгодини та повторюватися кілька разів на місяць. Людину часто мучить нудота, відрижка «повітрям», метеоризм, порушення випорожнення, зокрема, діарея. Часто у таких хворих спостерігаємо зниження апетиту. Якщо пацієнт відчуває незду-

Завідувачка кафедри терапії та сімейної медицини ТНМУ, професорка Лілія БАБІНЕЦЬ

вання, гострі розлади травлення, нестерпні болі в черевній порожнині при пальпації, то йому негайно потрібно пройти обстеження. При діагностиці ПХЕС лікар признає кілька додаткових досліджень для підтвердження діагнозу: загальний та біохімічний аналізи крові, аналіз сечі, внутрішньовенну холеграфію, яка дає змогу визначити, чи не розширена загальна жовчна протока (норма – 8-9 мм). Виявлення рецидиву утворення конкрементів часто проявляється через кілька років після оперативного втручання. Необхідно також провести УЗД для виявлення новоутворень у загальній жовчній протоці. Показана й процедура ендоскопічного дослідження, ендоскопічна ретроградна холангіопанкреатографія – комбінована рентген-ендоскопічна діагностика (проти-показана пацієнтам з клінікою гострого панкреатиту та непереносимістю контрастних речовин), манометрія сфінктера Одді (вимірювання тиску всередині органу), радіонуклідна хо-

лесцинтиграфія, іригоскопія та ентерографія, комп'ютерна томографія, яка дає найбільш точну картину патології.

– Якщо ж дослідження виявляють у пацієнта нові камені, тоді як – знову на операційний стіл?

– Якщо під час додаткової діагностики були виявлені камені, показане їх хірургічне видалення. У гострих випадках також застосовують папілосфінктеротомію (сфінктеротомію) – операційне втручання. Натомість здебільшого пацієнти з ПХЕС здебільшого консервативного лікування: дієта плюс медикаментозна терапія. Взагалі ж вибір методики лікування залежить від симптоматики нездування. У будь-якому разі лікування необхідне за гострих болювих відчуттів після операції на органах жовчовивідної системи. Коли є рецидивна жовтяниця, біль невстановленої причини у верхній частині живота, стеноз жовчних шляхів, підвищення рівня білірубину та лужної фосфатази в крові, холедохолітаз, нудота, слабкість, нестерпні відчуття в ділянці правого підребер'я і під «ложечкою», які віддають в праву лопатку й спину, постійна гіркота в роті, розлади стільця, метеоризм.

– Навпевне, за цієї патології дуже важливу роль відіграє дієта?

– Основні принципи дієтотерапії при ХП на тлі ПХЕС такі: у перші 1-2 дні від початку загострення ХП – голод. Коли ж стан пацієнта трохи поліпшиться, то на тлі терапії можна перейти на обмежене, а згодом і на повноцінне пероральне харчування. Їжа має бути механічно та хімічно щадною, низькокалорійною, фізіологічна норма білка, де 30 відсотків якого – тваринного походження. Потрібно вилучити продукти, які викликають метеоризм, містять грубу клітковину, багаті на екстрактивні речовини, ті, що стимулюють секрецію травних соків.

– На чому базується медикаментозна терапія?

– З огляду на самопочуття і стан хворого для лікування застосовують різні лікарські препарати: засоби, що зменшують секрецію ПЗ, передусім антагоністи H₂-гістамінових рецепторів (фамотидин та ін.), інгібітори протонної помпи (омепразол, рабепразол, езомепразол та інші), холінолітики (пірензепін, атропін, платифіліну гідротартрат, інші). Ферментні препарати, засоби, які пригнічують активність панкреатичних ферментів (апротинін), пазмолітики (дротаверин, ме-

беврину гідрохлорид), прокінетики (домперидон, метоклопраміду гідрохлорид та ін.), знеболювальні засоби, також НПЗП. Згідно з новими даними знеболювальний ефект при ХП при ПХЕС справляють антиоксиданти – L-метіонін, каротин, вітаміни С і Е, селен, інтенсивність болю зменшувалась у 90 % хворих, у 30 % біль зникав зовсім. Антибіотики (доксикалін, ампіцилін з оксациліном, метронідазол). Для нормалізації біохімічного складу жовчі, її фізико-хімічних властивостей, зниження її літогенності застосовують урсодезоксихолиеву кислоту (5-10 мг/кг/добу впродовж пів року) – задля профілактики рецидиву холелітазу та розвитку атак рецидивувального ХП, який у переважній більшості випадків зумовлений біліарним сладжем. Щодо медикаментозного лікування дискінезії сфінктера Одді (СО), то тут із селективних спазмолітиків використовують пірензепін, з неселективних – препарати красавки, платифіліну гідротартрат, метациніну йодид. Найефективнішим є міотропний спазмолітик з прямою селективною дією мебеверин. Дротаверин, бенциклан є неселективними щодо СО і справляють небажані ефекти. При схильності до проносів призначають ферменти – препарати панкреатину (по 1 дозі тричі на день під час їжі); при схильності до закрепів – комбіновані засоби, які містять панкреатин, жовчні кислоти, геміцелюлозу (по 1 драже тричі на день під час прийому їжі), а також препарати з послаблювальною дією, які до того ж мають виражений пребіотичний ефект. При метеоризмі та частому стільці доцільно призначати діосмектит. Для стимуляції відновлення клітинних мембран і збереження рівноваги про- та антиоксидантної системи до комплексного лікування ПХЕС входять антиоксиданти, зокрема токоферол, аскорбінова кислота, метіонін.

– Які заходи реабілітації рекомендовані пацієнтам з цією патологією?

– Одне й головне правило для всіх – вести активний спосіб життя, дотримуватися здорового харчування та позбутися шкідливих звичок. Останніми роками ренесанс переживають немедикаментозні методи корекції стану хворих на ПХЕС, які повинні включатися до їх комплексної реабілітації. Для відновного лікування при ПХЕС показане санаторно-курортне лікування (крім хворих з каменями та стенозувальним дуоденальним папілітом) – через 6 місяців після ХЕ. У комплекс реабілітації входять води малої та середньої мінералізації: «Нафтуся», «Моршинська», які знижують внутрішньодуоденальний тиск, зменшують гіпертонус СО, стимулюють жовчоутворення, жовчовиділення, зовнішньосекреторну функцію ПЗ.

Лариса ЛУКАШУК
Світлина
Миколи ВАСИЛЕЧКА

ПІДСУМКОВІ КОНФЕРЕНЦІЇ СТУДЕНТСЬКОГО НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА

(Закінчення. Поч. у № 18-20)

У зв'язку з тим, що інститут був відкритий 12 березня 1957 року, ХХХ ювілейну конференцію, присвячену його 30-річчю, вирішили провести також у березні. Під час конференції працювало 30 секцій. До програми пленарного засідання ввійшла доповідь студента ІІІ курсу Р.В. Свистуна «Студентському науковому товариству – 30 років» (науковий керівник – проф. О.О. Маркова).

На конференцію надіслали наукові повідомлення члени СНТ з 15 медичних інститутів: Башкирського, Вітебського, Владивостоцького, Ворошиловградського, Дніпропетровського, Івано-Франківського, Іркутського, Казанського, Каунаського, Кемеровського, Київського, Куйбишевського, Одеського, Середньоазіатського, Чернівецького. Гостям дали можливість виступити на пленарному засіданні. До початку конференції

пили двоє студентів – переможців теоретичної та клінічної секцій. Після нагороди кращих доповідачів й активістів СНТ слово дали для виступів гостям.

Організатори ХХХІV конференції (1991 рік) запланували, крім пленарного, 11 секційних засідань, на яких було заслухано 107 доповідей. Це – втричі менше, ніж попереднього року. В конференції взяли участь члени СНТ з Вінниці, Кишинєва, Баку, Оренбурга, Мінська, Ново-Сибірська, Красноярска, Уфи, Томська, Харкова.

21-23 квітня 1992 року відбулася чергова ХХХV студентська конференція. 21 квітня було оголошено Днем студентської науки. На вісьмох секціях заслухали 70 доповідей. Це – в 4,5 рази менше, ніж на ХХХІІІ конференції, та на третину менше, ніж на попередній ХХХІV конференції. Пленарне засідання провели 23 квітня спільно із закриттям Всеукраїнської студентської наукової конференції «Невідкладні стани в медицині». З місцевих студентів прибув лише один доповідач – Д.Н. Чувашкін (Саратовський медінститут).

На ХХХVІ студентську конференцію (1993 рік) прибули представники двох колишніх республік Союзу – Азербайджану та Білорусі. В наступній, ХХХVІІ конференції взяли участь лише студенти України, а в ХХХVІІІ – тільки студенти Тернопільського медінституту. Багаторічні молодіжні зв'язки поступово втрачалися.

ХХХVІ конференція відрізняється від попередніх за багатьма особливостями. Вона

стала першим спільним науковим зібранням студентів і молодих вчених. У майбутньому такі об'єднані конференції набули закономірного характеру.

Під час конференції функціонувало дев'ять секцій. Організатори конференції побудували їх за новою структурою. На початку кожного секційного засідання програмою була запланована мікролекція когось з провідних вчених інституту. Зміст мікролекції відповідав тематиці секційного засідання. Крім того, доповіді на всіх секційних засіданнях розподілялися на дві групи – усні та стендові. Наприкінці засідання один з кураторів секції робив огляд стендових доповідей. Новинкою на конференції стали два круглі столи – «Нові підходи до лікування недостатності кровообігу» та «Виразкова хвороба: проблеми лікування». У роботі конференції взяли участь гості з медичних закладів Донецька, Івано-Франківська, Львова, Мінська, Полтави, Вінниці, Баку, Одеси, Києва.

На ХХХVІІ конференції діяли також дев'ять секцій. Структура їх майже цілком відповідала минулорічним стандартам. Відмінність полягала лише в тому, що на початку засідань не були передбачені мікролекції. Учасниками конференції були гості з Луганська, Запоріжжя, Полтави, Дніпропетровська, Харкова, Донецька, Львова, Одеси, Івано-Франківська, Чернівців.

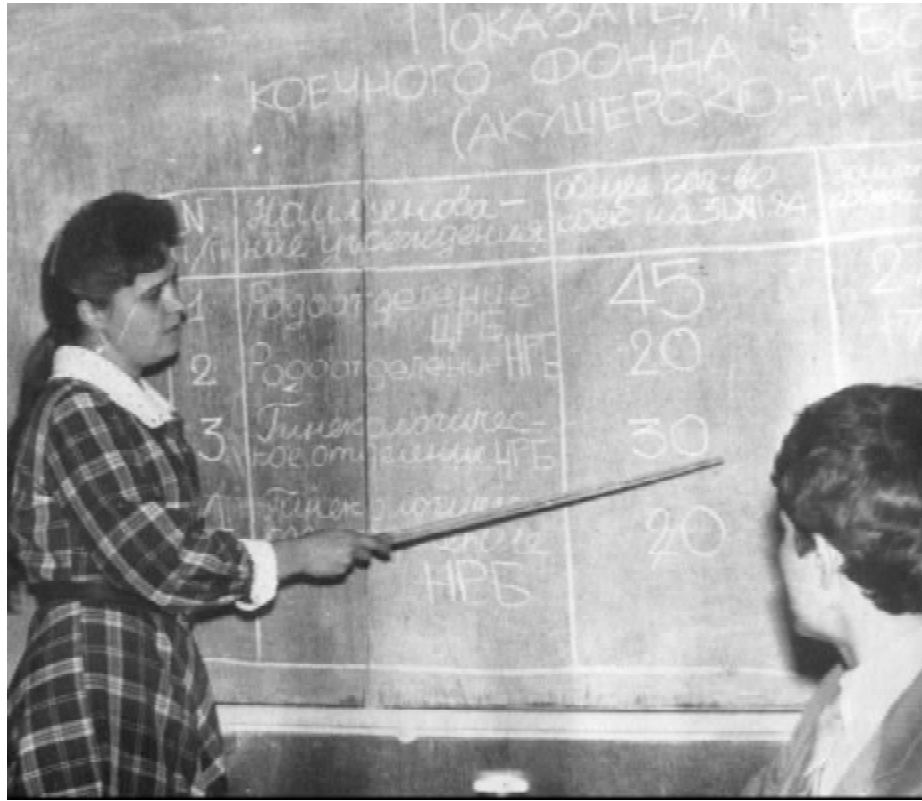
Під час ХХХVІІІ конференції (1995 рік) учасники 11 секційних засідань заслухали та обговорили 131 доповідь, до того ж цього разу всі доповіді були усними, а доповідачі – студентами Тернопільського медінституту.

ту. Членів СНТ з інших вишів не запрошували.

ХХХІХ конференцію студентів і молодих вчених Тернопільського медінституту (1996 рік) запланували в рамках 2-го туру другого обласного конкурсу науково-дослідних, пошукових і творчих робіт молоді (секція ме-

Голова ради СНТ А.Г. ШУЛЬГАЙ (квітень 1993-квітень 1995 р.)

З доповіддю виступає В.І. СТЕЦЕНКО (1987 рік)

Загальна кількість доповідей, заслуханих на конференції, залишилася на рівні минулого року – 332. Але ця цифра збереглася за рахунок збільшення доповідей тернопільських гуртківців. Водночас звертає на себе увагу той факт, що майже вдвоє, порівняно з 1986 роком, зменшилося число доповідачів з інших вишів. Учасниками ХХХ конференції стали члени СНТ лише з 12 медичних інститутів.

30-31 березня 1988 року на високому науковому рівні відбулася ХХХІ студентська конференція. Працювало 31 засідання – одно пленарне та 30 секційних. На 24 секціях науководослідного напрямку заслухали 253 доповіді, на двох секціях навчально-дослідного змісту – 17 доповідей. Уперше частина наукових робіт була представлена у вигляді стендових доповідей (секція експериментальної медицини, секція материнства та дитинства). На конференцію прибули студенти з 10 медінститутів семи союзних республік – Туркменського, Ставропольського, Мінського, Кемеровського, Ризького, Саратовського, Каунаського, Красноярського, Кишинівського, Київського.

У програмі ХХХІІ конференції (1989 рік) ще є одна суспільно-політична секція, але вже немає секцій навчально-дослідної тематики (УДРС).

рада СНТ виготовила нагрудний значок.

Як і попереднього року, в програмі ХХХІІІ конференції (1990 рік) лише одна секція соціально-політичних наук. Решта 12 секцій – на медичну тематику. 26 доповідей надіслали члени СНТ з інших міст – Махачкалі, Львова, Оренбурга, Красноярска, Донецька, Одеси, Самарканди, Барнаула, Івано-Франківська, Ужгорода, Полтави, Ворошиловграда, Казані.

Дещо змінився зміст пленарного засідання. Вперше висту-

Пленарне засідання ХХХVІІІ студентської конференції. (Зліва направо): доц. В.П. Шкварець, проф. О.О. МАРКОВА, студентка, доц. С.А. СМОРЩОК, голова ради СНТ О.Л. ЖИЛКО, проф. М.А. АНДРЕЙЧИН, проф. М.Я. ПОЛЯНКІН (5 квітня 1995 року)

дицини та охорони здоров'я), організованого управлінням у справах молодіжної політики Тернопільської обласної державної адміністрації. Керівництво медінституту оголосило 26 квітня Днем молодіжної науки. В конкурсі взяли участь студенти та молоді вчені Тернопільського медінституту та Чортківського медучилища. На засіданнях восьми україномовних секцій заслухали 123 повідомлення. Функціонувала також одна англійська секція (10 доповідей).

У президії пленарного засідання були присутні начальник управління у справах молодіжної політики К.С. Шендеровський та директор Чортківського медучилища Л.С. Білік. Головав на засіданні канд. меднаук А.А. Гудима. Пленарне засідання, на відміну від попередніх років, являло собою ще одну повноцінну секцію, на якій заслухали сім доповідей 14 виконавців з різних галузей медицини. Шість повідомлень зробили молоді науковці Тернопільського медінституту, одне повідомлення – учні Чортківського медучилища В.А. Литвичук, В.Й. Безпалько, Ю.В. Шпіль.

Найкращі роботи студентів і молодих науковців були опубліковані в «Збірнику статей» (1996 р.).

З 1997 року наукові зібрання студентів і молодих науковців почали систематично відбуватися у форматі міжнародних конгресів.

Василь ФАЙФУРА,
професор

МОВА – ЗБРОЯ ВСІХ ПОКОЛІНЬ УКРАЇНСТВА

У ТНМУ ВІДЗНАЧИЛИ РІЗНИМИ ЗАХОДАМИ ДЕНЬ УКРАЇНСЬКОЇ ПИСЕМНОСТІ ТА МОВИ

Уперше цього року День української писемності та мови в Україні відзначали 27 жовтня. Саме цього дня відтепер згідно з григоріанським календарем, на який з 1 вересня перейшли УГКЦ та ПЦУ, вшановують пам'ять преподобного Нестора Літописця. Його авторству, як відомо, належить найдавніший літопис України, укладений на початку ХХІІ століття, – «Повість минулих літ».

Упродовж 23-23 жовтня викладачі кафедри української мови ТНМУ провели низку заходів, приурочених Дню української писемності та мови. Найвселюднішою з них стало написання Всеукраїнського радіодиктанту національної єдності. Вперше радіодиктант відбувся 2000 року. Впродовж років він поступово перетворився у справжній національний флеш-

нець, Софія Черчук декламували вірші Тараса Шевченка та Ліни Костенко. Всіх вразила власна поезія Орини Міській у чуттєвому виконанні авторки. Алла Марчук провела вікторину про українську мову. Студенти обговорили питання важливості мовної стійкості, особливо тепер, під час війни.

Напередодні ж у рамках відзначення Дня української писемності та мови доцентка Ірина Заліпська зі студентами кураторської групи ММ-105 відвідали Тернопільський академічний драматичний театр імені Тараса Шевченка. Студенти захоплено спостерігали за грою акторів і зачарувалися досконалим володінням українським словом. «Регулярний перегляд театральних вистав, безумовно, також допомагає підвищувати мовну культуру людини, – слушно зауважує Ірина Заліпська. – Адже, як писав Іван Огієнко, «сила нації – в силі її культури. Соборна літературна мова – найміцніший ґрунт для зросту духовної культури, а тому кожний громадянин, що хоче щастя своєму народові, мусить повсякчас працювати й для збільшення культури своєї літературної мови».

Бесіду на тему «Мова – зброя всіх поколінь українства» провела доцентка Тетяна Мельник зі студентами першого курсу медичного факультету (групи ММ-104 та ММ-114). Захист української мови на всіх рівнях, мова як державотворчий код, функціонування української мови у сучасних ЗМІ – ці та інші важливі питання обговорили під час заходу. Згадали й про авторку цьогогорічного тексту радіодиктанту «Дороги України» Катерину Калитко та актора, театрального режисера Олексія Гнатковського, який його читав. Студенти вважають, що вибір актора для озвучування тексту досить красномовний. Адже, як вони переконали, слова-передження його героя Івана Довбуша з фільму «Довбуш», що вийшов на екрани наприкінці

серпня й користується шаленою популярністю, мають стати нині гаслом кожного українця: «То є мої гори. Я тут ґазда. І хто прийде мені в хату і буде правити, як я маю жити, вихаркає свої печінки!».

Доцентка Оксана Мисик та студенти спеціальностей «Медицина» (ММ-107, ММ-112) та «Парамедик» (Пбв-131) переглянули виступ професора, директора Інституту української мови НАН України Павла Юхимовича Гриценка про глибинні, історичні джерела української мови. Студенти взяли активну участь в обговоренні фактів, які беззаперечно доводять тяглість історії формування рідної мови.

Студенти груп Пбв-131, ММ-104, ММ-116, ВММ-3-361 з доценткою Марією Тишковець переглянули відеоматеріали «Що таке українська мова?», створені Українег у партнерстві з РЕН Ukraine та за підтримки Українського культурного фонду. Здобувачі вищої освіти МБв-142 та ММ-104 взяли участь у мовній вікторині «Пізнаймо рідне слово!», під час якої відгадували словесні ребуси, виставляли правильні наголоси, добирали синоніми й антоніми до лексем та українські відповідники до запозичених слів.

З нагоди Дня української писемності та мови у бібліотеці ТНМУ відбулися літературні читання «Писаний світ», до яких долучилися студенти першого курсу медичного факультету (групи ММ-102 та ММ-103). Модерувала захід доцентка кафедри української мови Марта Руденко, яка насамперед порекомендувала книги для покращення

мовного рівня, зокрема, словники Тараса Берези «Мова – не калька», «Слова, що нас збагачують», «Гарна мова – одним словом». А також порадила студентам деякі зі своїх улюблених книг: роман Оксани Забужко «Музей покинутих секретів», присвячений визвольній боротьбі, та чудове видання роману «Несподівана вакансія» Джоан Роулінг, зауваживши при цьому, що перша книга – зразок бездоганного володіння неймовірними багатствами української мови, а друга – не менш блискучий переклад.

детективи Артура Конан Дойля, жахи Стівена Кінга та пригодницькі романи про Гаррі Поттера Джоан Роулінг. Одним з найяскравіших творів української літератури вважають «Тигролови» Івана Багряного – пригодницький роман з автобіографічними елементами, що перегукується з реаліями воєнного сьогодення.

Про власний досвід читання розповіла гостя свята – доктор педагогічних наук, професорка кафедри іноземних мов Тетяна Хвалибога. Вона запропонувала студентам ознайомитися з

моб, що демонструє єдність українців та їхню любов до рідної мови. Кількість його учасників з усіх куточків світу постійно зростає. До загальнонаціональної акції цьогогоріч долучилися доцентки Марта Руденко та Надія Олійник зі студентами ТНМУ. Як зауважує Марта Руденко, тієї миті в університеті витала особлива атмосфера, піднесена й урочиста. Всіх переповнювало відчуття справжнього свята.

До Дня української писемності та мови також провели вже традиційний поетичний конкурс «Мова рідна, слово рідне», який започаткував 2020 року завідувач кафедри української мови, професор Анатолій Вихрущ. Переможцями стали студентки Анастасія Дячшин, Оринка Міській, Іванна Сінчук, Ірина Сінчук, Світлана Українець, Софія Шишка, Ірина Ялук.

Доцентка Ірина Заліпська розповіла студентам кураторської групи ММ-105 про історію й розвиток української мови та її диференційні ознаки. Єлизавета М'якота, Дарина Студе-

на Мельник зі студентами першого курсу медичного факультету (групи ММ-104 та ММ-114). Захист української мови на всіх рівнях, мова як державотворчий код, функціонування української мови у сучасних ЗМІ – ці та інші важливі питання обговорили під час заходу. Згадали й про авторку цьогогорічного тексту радіодиктанту «Дороги України» Катерину Калитко та актора, театрального режисера Олексія Гнатковського, який його читав. Студенти вважають, що вибір актора для озвучування тексту досить красномовний. Адже, як вони переконали, слова-передження його героя Івана Довбуша з фільму «Довбуш», що вийшов на екрани наприкінці

Студенти водночас репрезентували книги, що їх надихнули. «Кожен розповідав про книгу, яка його особливо вразила. Цікаво, що дуже багато юнаків і дівчат найбільше люблять твори, в основі яких лежать медичні сюжети, – зазначила Марта Руденко. – І навіть в інших книгах, не пов'язаних з медициною, зосереджують увагу передусім на психічних, психіатричних моментах, що дозволяють глибше вивчати людину та її поведінку Ця професійна аналітичність наших студентів мене просто захоплює!».

Серед улюблених багатьма студентами книги «Щоденники нейрохірурга» Генрі Марша, «Клуб Мефісто» та «Асистент» Тесс Герітсен, «Танці з кістками» Андрія Сем'янків. Обожнюють наші студенти також

поетичним доробком професора Анатолія Вихруща, завідувача кафедри української мови, зачитала його вірші, написані задовго до повномасштабного вторгнення, однак актуальні й нині. Як зізналася Тетяна Ігорівна, віховою в її читачьому житті став цикл романів «Софія» доцентки кафедри акушерства та гінекології №1 Лесі Романчук. Книга дуже зацікавила студентів, адже, як уже було згадано, вони обожнюють медичну тематику, а головна героїня цього твору, що вже давно належить до бестселерів, – лікарка-акушерка.

«Гадаю, ми обов'язково продовжуватимемо заходи в такому форматі, – мовить Марта Руденко. – Адже вони розвивають грамотність читання, мислення, мовні та комунікативні навички, ораторські здібності, вміння дискутувати, розширюють читачий кругозір і допомагають знайти односторонність».

У ТНМУ продовжує працювати проєкт букросингу. Кафедра української мови з ініціативи професора Анатолія Вихруща передала чергові книги українською мовою, щоб поповнити полиці для допитливих читачів. Серед них – класичні твори та українська література, художні альбоми та красномовні розвідки, навчальні тексти та історії для маленьких поціновувачів художнього слова. Книги продовжують збирати для цього проєкту в Центрі виховної роботи та культурного розвитку. Тож просимо долучатися!

Мар'яна ЮХНО-ЛУЧКА

ОБ'ЄКТИВ

Відповіді у наступному числі газети **СКАНВОРД**

Аліна ВАШКОВЕЦЬ і Надія СІДЕЛЬНИК, студентки медичного факультету

Світлина Миколи ВАСИЛЕЧКА

ЮВІЛЕЙ

5 листопада відзначила ювілейний день народження доцентка кафедри терапії та сімейної медицини ТНМУ Наталія Євгенівна БОЦЮК

Вельмишановна **Наталіє Євгенівно!** Сердечно вітаємо Вас з ювілейним днем народження! У стінах університету Ви здобули вищу медичну освіту, а згодом, після 11 років викладання в Кременецькому медичному училищі та практичної лікарської роботи, успішно пройшли майже 25-літній трудовий шлях: спочатку асистентки, а останні 19 років – доцентки кафедри терапії та сімейної медицини.

Ректорат, профком і весь колектив університету глибоко поважають і щиро шанують Вас як науковицю, висококваліфіковану клініцистку, досвідчену педагогиню та виховательку студентської молоді за багаторічну невтомну працю, високий професіоналізм, сумлінне виконання своїх службових і громадських обов'язків.

Ваші порядність, працелюбність, жіноча чарівність, уважне ставлення до людей, прагнення роботи добро заслуговують найвищої оцінки та є прикладом для наслідування новими поколіннями студентів, молодих лікарів, науковців і викладачів.

Бажаємо Вам, вельмишановна **Наталіє Євгенівно**, мирного неба, міцного здоров'я, невичерпного творчого натхнення, нових успіхів у Вашій благородній діяльності, добробуту, людського тепла, душевного спокою, родинного благополуччя й затишку, довгих років радісного та щасливого життя.

Ваш ювілей – то мудрості пора.

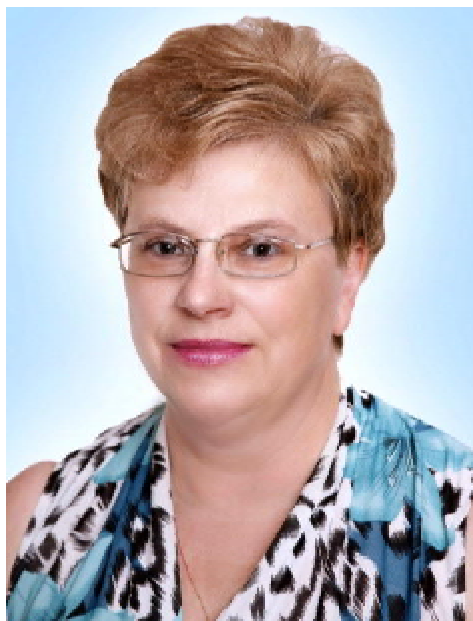
Хай буде вдосталь і в житті, і в домі Здоров'я, щастя, злагоди, добра, Добробуту та щирої любові!

Ректорат і профком ТНМУ імені Івана Горбачевського

9 листопада відзначила ювілейний день народження лаборант кафедри ортопедичної стоматології ТНМУ Галина Володимирівна УГРИН

Вельмишановна **Галино Володимирівно!** Сердечно вітаємо Вас з ювілейним днем народження! У стінах університету Ви успішно пройшли майже 40-літній трудовий шлях: спочатку препараторки кафедри терапії, кафедри кардіології, лаборантки кафедри фізичного виховання, кафедри військової і екстремальної медицини, бібліотекарки, а останні 16 років – лаборантки кафедри ортопедичної стоматології; виконували одну з найважливіших ділянок роботи – організаційного забезпечення навчального процесу, проведення висококваліфікованих наукових досліджень.

Ректорат, профком і весь колектив університету глибоко поважають і щиро шанують Вас за багаторічну невтомну працю, високий професіоналізм, сумлінне виконання своїх службових обов'язків.

Ваші порядність, працелюбність, уважне ставлення до людей, прагнення роботи добро заслуговують найвищої оцінки та є прикладом для наслідування.

Бажаємо Вам, вельмишановна **Галино Володимирівно**, миру, міцного здоров'я, нових успіхів у Вашій благородній діяльності, людського тепла, душевного спокою, добробуту, родинного благополуччя й затишку, довгих років радісного та щасливого життя.

Хай на життєвій Вашій довгій ниві Росте зерно достатку і добра, Щоб Ви були здорові і щасливі, Щоб доля тільки світлою була!

Ректорат і профком ТНМУ імені Івана Горбачевського

Відповіді на сканворд, розміщений у № 20, 2023 р.

1. Гортензія. 2. Серет. 3. Берет. 4. Замір. 5. Робота. 6. Тарту. 7. Му. 8. Бот. 9. Ре. 10. Етан. 11. Афеландра. 12. Тур. 13. Талант. 14. «Ту». 15. Як. 16. Талан. 17. Липа. 18. Робот. 19. Колеус. 20. Ле. 21. Ял. 22. Пил. 23. Нуклеус. 24. Бегонія. 25. Лан. 26. Па. 27. Борт. 28. Замітка. 29. Лавра. 30. Орел. 31. Рана. 32. Амур. 33. Уролог. 34. «Ера». 35. НОК. 36. Волан. 37. Ра. 38. Вік. 39. Ген. 40. Акорд. 41. Тюльпан. 42. Гін. 43. Іво. 44. Кіоск. 45. Су. 46. Пульсар. 47. Ластівка. 48. Юга. 49. Ва. 50. «Крок». 51. Іго. 52. Сенполія. 53. Анод. 54. «Ан». 55. Горло. 56. Го. 57. Айстра. 58. Піон. 59. Носоглотка. 60. Ге. 61. Поні. 62. Око. 63. Рота. 64. Пірей. 65. Оз. 66. Ар. 67. Ледар. 68. Ара. 69. Аз. 70. Еро. 71. Горі. 72. Дог. 73. Огайо. 74. За. 75. Зебрина.

1. Кисневе голодування →							3. Криця ↓
4. Віно ↓	2. Ім'я (фот.)		5. Шия ↓			7. (фот.)	
			6. Навчання ↓				
					8. Макароны ↓		9. Доглядає дитину →
	10. Корм для тварин ↓		11. Риба ↓				
				12. Роман У. Самчука ↓		13. Недокрів'я ↓	14. Балка ↓
15. Одиниця індуктивності ↓			16. Предмет судження ↓				17. Шлюпка ↓
	18. Ім'я (фот.) ↓						
			19. Фортіфік. споруда ↓		20. Рід худ. літри ↓		21. Сплав заліза з нікелем ↓
	22. Хлібний напій ↓				23. Міністерство (абр.) ↓		
24. Запалення слиз. оболонки ↓		25. Знак зодіаку ↓	26. Друг Вінні-Пуха ↓				27. «Пані» італійською ↓
			28. (фот.) ↓	29. 91,44 см ↓			
30. Різновид хліба ↓	31. Спорт термін ↓					32. Рай в пустелі ↓	33. В'язкість у роті ↓
			34. Супутник Юпітера ↓				
	35. Зарубка, насічка ↓	36. Картирська гра ↓	37. Лазня ↓	38. Адм. територ. одиниця ↓		39. Фіра ↓	40. Дівчина з країни чудес ↓
	41. Дитяча іграшка ↓			42. Гральна карта ↓		43. Вітрильне судно ↓	
44. Талон з каси ↓	45. Матеріал з'явився ↓	46. Нивна ↓			47. Масмедіа ↓		
		48. Південна липа ↓	49. Баранячий горох ↓			50. Гривня Ст. Риму ↓	
	51. Укр. автомашина ↓				52. ... до куми залицявся ↓		
		53. (фот.) ↓	54. Струс ↓	55. Найвища якість ↓	56. Наша ... солонізна ↓		57. Пістолет ↓
58. Кілометр ↓							
60. Одиниця сладковості ↓							
		61. Узвар ↓		62. Лаоська монета ↓			63. Другий укіс трави ↓
64. Ріка на Тернопіллі ↓	65. Стодоля ↓	66. Шоу В. Сердючки ↓			67. Дикий кінь ↓	68. Талець ↓	
			70. Документ ↓				71. Сотка ↓
			72. (фот.) ↓		73. Нива ↓		74. Збірка В. Висоцького ↓
							76. Переплетення ниток ↓
				77. Хім. препарат проти комарів ↓			
	78. Горі в Америці ↓				79. Син Троя і Каллірої ↓		80. Технічні умови ↓
	81. Урочище обид ↓						
	82. Спорт клуб ↓			83. Запечена частка ↓		84. Укр. телеканал ↓	
85. Один з мушкетерів ↓					86. Укр. письменник ↓		87. Нота ↓